

Poštnina plačana v gotovini.

Posamezna številka stane 4 din.

Mentor

LETNIK 27 * 1939-1940

ŠTEV. 1-2

Vsebina 1. - 2. številke:

Prof. France Jesenovec, Postanimo plemeniti! / Prof. dr. Maks Robič, O vrednotenju besednih umetnin / Stane Bračko, Večer na taborjenju / France Miklavčič, Na valovih Tihega morja / Prof. Fr. Pengov, Kakšen je namen barvnosti perja pri pticah? / Janez Flander, Očetov obisk / Dr. Ivo Česnik, Židovstvo / F. M., S kolesi po Dalmaciji in Bosni / Karel Mausser, Pričakovanje / Bogomir Smolej, V jesen / Vane Orel, Slovenski pregovori, reki in prilike / Prof. Fr. Bajd, Jurčkova fotografska šola / Nove knjige / Naši zapiski / Filatelija / Sah / Pomenki / Zanke in uganke.

Uredništvo lista: Prof. dr. Joža Lovrenčič, Ljubljana, Zrinskega c. 7. — Na uredništvo se pošiljajo vsi rokopisi in dopisi, ki so namenjeni za objavo v listu. — Rokopisi se ne vračajo. — Uprava je v Ljubljani, Miklošičeva cesta 7. — Na upravo se naslavljajo vsa naročila in reklamacije.

Mentor izhaja v Ljubljani med šolskim letom v začetku meseca. — Izdaja ga Prosvetna zveza v Ljubljani (odgov. Vimko Zor, Ljubljana, Sv. Petra cesta 80.) Urednik prof. dr. Joža Lovrenčič. — Tiska Zadružna tiskarna v Ljubljani (M. Blejec).

Celoletna naročnina za dijake din 50, za druge in zavode din 40. Posam. številka din 4.—. Plačuje se naprej. — Stev. ček. računa pri Poštni hranilnici v Ljubljani 14.676. — Naročnina za Italijo: Lit 10.— za dijake, Lit 15.— za druge; za Nemčijo: RM 5.— za dijake, RM 6.— za druge. — Plačuje se po italijanskih, oziroma nemških čekovnih položnicah »Katoliških misijonov« v Grobljah pri Domžalah. — Naročnina za Ameriko 1 dolar, za vse druge kraje vrednost 4 švic. frankov. — Poverjeniki dobivajo za vsakih 10 plačanih izvodov enajstega zastonj. — Plačati pa morajo vso naročnino za vse naročene izvide pred izidom šeste številke vsakega letnika.

**Jugoslovanska
knjižarna
v Ljubljani**

Važni učni pripomočki

- Breznik-Ramovš, Slovenski pravopis, mala izdaja, 234 str., din 26.—, vez. din 40—
Bradač dr. Fr., Slovar tujk, 173 str., din 40— vez. din 50—
Bradač dr. Fr., Latinsko-slovenski slovar, II. izdaja, 594 str., vez. din 85—
Bradač dr. Fr., Pregelj dr. I., Slovensko-nemški slovar, 625 str. vez. din 80—
Tomšič dr. Fr., Nemško-slovenski slovar, 760 str., vez. din 100—
Piskernik dr. A., Nemško-slovenski in slovensko nemški žepni slovarček, 232 str., din 20.—, vez. din 30—
Lovrenčič Joža, Šolar iz Trente. Ep iz XVI. stoletja, 248 str., din 28—
Pregelj dr. I., Osnovne črte iz književne teorije, 112 str., din 24—
Pregelj dr. I. - Tomšič dr. Fr., Slovstvena zgodovina Slovencev, Hrvatov in Srbov, 163 str., din 32—
Leben dr. St., Italijanska vadnica I/II. del, 158 str., vez. din 30—
Kotnik dr. J., Slovensko-francoski slovar, 458 str., vez. din 80—
Pretnar dr. J., Francosko-slovenski slovar, II. izdaja, 607 str., vez. din 85—

Ljudska knjižnica PZ

v Ljubljani, Miklošičeva c. 7a-1a

Postuje vsak delavnik od 9. — 12. dopoldne ter od 2. — 7. ure popoldne. Ima nad 15.000 knjig in sicer vse slovenske ter mnogo nemških, hrvatskih in francoskih knjig. Izposojuje knjige tudi na deželo. Dijaki se morajo izkazati z dijaško izkaznico.

V trgovini

ANTON SFILIGOJ

KNJIGARNA, ŠOLSKE IN PISARNIŠKE POTREBŠČINE IN DEVOCIJONALIJE

Ljubljana, Franciškanska ul.
nasproti kavarni Union

dobite vse šolske potrebščine po konkurenčnih cenah

* MENTOR *

PROF. FRANCE JESENOVEC:

Postanimo plemeniti!

V prav izrednem času se začne letošnji pouk. Medtem ko smo doslej stopali v šolske sobe v lepem miru, vsi prežeti samo z mislijo, kako se bomo z vsem srcem in vso voljo posvetili mirnemu študiranju, smo letos vstopili v novo šolsko leto ob času, ko po Evropi in še drugod po svetu pojó svojo pesem strojnice in topovi. Koliko vaših tovarišev po raznih državah ni letos tako srečnih, da bi mogli kakor vi stopiti mirno in z gotovostjo v hram učenosti! Vam je ta sreča še ostala, kajti nam se vsaj zaenkrat še ni treba bati neurja, ki vihra na severu in na zahodu Evrope in po Aziji.

Pa so vendarle tudi za nas važni in pomembni ti dnevi. Vstop v šolo v kolikor toliko izrednih razmerah tudi vam, dragi prijatelji, nalaga posebno važne in docela nove dolžnosti. Te dolžnosti so sicer za študenta gotovo zmerom pomembne, a ob izrednih prilikah, kakor prav sedaj vladajo po Evropi, se te dolžnosti ne le samo povečajo, marveč tudi poglobijo in razširijo. Kajti stare dolžnosti ostanejo, nastajajo pa še nove, ki jih nikakor ne smemo prezreti, če hočemo dobro sebi, staršem, narodu in domovini.

Na prvem mestu moram poudariti vedri pogled, optimizem, ki ga od mladega študenta zahteva naš sicer tako resni čas. Nikaka malodušnost ni na mestu v teh težkih dneh, kajti če bi bila malodušna naša študirajoča mladina, potem bi po pravici legla na narod in državo zaskrbljenost za njuno bodočnost. Na noben način se študent ne sme vdajati boleznim in črnim mislim, češ, kaj bi delal in študiral, ko pa ne vem, kaj me jutri čaka. Proč z vsakim neplodnim čakanjem in zmedenim zapravljanjem časa! Današnji težki dnevi zahtevajo od vsakega izmed nas, da je še mnogo bolj na svojem mestu kot sicer v povsem rednih razmerah.

Kako se v teh dneh več študentov čuti odgovornosti! Saj je vendar tako na dlani, da je prav sedaj treba delati s podvojeno silo za čim prejšnjo ustalitev razmer v Evropi. Dan, izgubljen v tem času, je dvakrat izgubljen. Dvojno krivdo si nakoplje študent, ki bi namenoma zapravljal čas in denar in talente, ki mu jih je Bog dal

v povsem drugačen namen, kakor da bi jih zapravljaj v nesmiselnem lenarjenju. Kako boš stopil pred sodbo Večnega, ko mu boš moral še posebej dajati odgovor o svojem hiševanju v teh težkih dneh? V teh težkih prilikah na zemlji? Pred podobno sodbo te bodo klicali starši, odgovor bo zahteval narod, pozvala te bo domovina. Kaj boš odgovoril, če ne boš prej na mestu? Kako se boš opravičil pred temi strogimi sodniki?

Zato: *carpe diem!* Ujemi dan, porabi ga, kakor je prav in dokler je še čas. Izgubljen dan se ne vrne več, posebno dan, izgubljen v teh odgovornosti polnih dneh za vsakega izmed nas! Kajti vedeti je treba, da je tudi odgovornost slovenskega študenta v teh dneh podvojena.

Zato se s podvojeno silo loti študiranja! Okleni se svojih profesorjev, zaupaj jim in daj se jim voditi — saj ti hočejo zmerom le dobro. Ne otežkočuj jim dela! Vse, prav vse svoje prizadevanje posveti delu za svojo vzgojo in izobrazbo! Pred kratkim je neki slovenski dijaški list zapisal tele znamenite besede: velik čas zahteva velikih ljudi! In naš čas je res velik, resen, težak. Pa nas morda čaka še večji, še težji. Kako se boš odzval temu, če pa še danes ne vidiš potrebe, da postaneš velik, cel, plemenit človek? Torej: na pot k vzgoji in izobrazbi! Še bolj skoraj moram poudariti pot k vzgoji od poti k izobrazbi. Ali ni gorja na svetu v prvi vrsti krivo pomanjkanje dobre in plemenite vzgoje? Premalo je na svetu ljudi, dobrih, plemenitih, svetih ljudi. Zato pa gospodarijo pohlep, sovraštvo, maščevalnost. Plemeniti ljudje bi teh spak v človeški družbi ne poznali. Kako dobro bi biló potem človeku na zemlji!

Ali ne želite vsi od kraja, da bi biló na svetu boljše in lepše? Če želite, potem se zavedajte, da tudi vsak študent lahko po svoje pripomore k lepšim in boljšim časom, če je le na svojem mestu. Če bo slovenski študent prav ves zaživel v misli, da poplemeniti najprej sebe in nato svojo okolico, potem je že kar gotovo, da bo vsaj zanj in za njegov narod in domovino nastopila lepa in mirna doba.

Pot k popolni plemenitosti se začne za vsakega izmed nas pri malenkostih. Dober in prijazen moraš biti do součenca, do svoje gospodinje, do profesorja. Na pomoč je treba priskočiti tovarišu z nalogo, s knjigo, z inštrukcijo. V vsakem vašem razredu mora zavladati tovarištvo, pristrčnost, vzajemnost. Prezir, prepir ali celó pretep — vse to mora izginiti iz razreda, če naj ta postane lepa in vzorna zajednica.

In taka pristrčna zajednica mora postati razred, pa preko njega vse študentovstvo, vsi poklici in stanovi, vsi narodi in države. To naj bo cilj naše izobrazbe, še posebej pa vzgoje našega študenta.

Delo za samovzgojo, za samozatajevanje, za narod in državo — to naj bo geslo, ki si ga mora vsak slovenski katoliški študent postaviti letos takoj ob začetku šolskega leta. V vseh teh vrstah dela naj se naš slovenski študent izživlja, pa bo v kratkem spoznal, da je na pravi poti. Poraste naj v njem čut odgovornosti pred samim seboj, pred Bogom, starši, narodom in domovino. Če boš vse leto delal v teh smereh, potem si lahko docela prepričan, da si izpolnil naloge, ki jih

váte stavi véliki čas, kajti zelo se boš na ta način in po ti poti približal plemenitemu človeku. In čim več bo takih plemenitih ljudi, tem prej bo Evropa in z njo ves svet mogel pričakovati lepših in svetlejših dni, kot so danes. Da pa bodo ti dnevi prišli čimprej, je po svoje odvisno tudi od tebe — slovenski študent. Zato ti takoj ob početku šolskega leta velja klic: *carpe diem!* Ne preziraj dni svojega obiskanja! Postajaj velik in — plemenit!

PROF. DR. MAKS ROBIČ:

O vrednotenju besednih umetnin

Iz izkušnje vem, da delajo govorniške (seminarske) vaje in referati o slovstvenih umetninah dijaku veliko težav. Navadno obsega tako poročilo kratko vsebino izbranega dela in glavne podatke o njegovem nastanku ter pisateljevem (pesnikovem) življenju in literarnem delovanju. Toda s tem naloga referata ali vaje še nikakor ni opravljena, temveč šele načeta in niti poročevalec niti poslušalec nima od nje prave koristi za življenje. Saj je glavni namen literarnega pouka, da dijakom — bodočim izobražencem zbudi zanimanje in jim da navodila za pravilno umevanje in samostojno presojanje slovstvenih del. Takega vrednotenja v običajnih referatih ni; je pa posebno potrebno, ker je glavna umetnostna hrana izobraženca — nestrokovnjaka slovstvo, posebno pripovedno, in je ravno v tej panogi poleg klenega zrnja največ bolj ali manj nevarnih plev. Zato naj sledi nekaj navodil o tem važnem vprašanju. Sestavlil sem jih iz raznih virov po današnjem stanju literarne vede.

Uvod

1. Vsako obravnavanje pesniških in sploh umetnostnih del je v jedru **vrednotenje** ali priprava zanj, najsi se tega zavedamo ali ne, saj je bistvo umetnine v njeni vrednosti. Ker pa ima poezija kot besedna umetnost ožjo zvezo z življenjem kakor druge umetnosti in je pesnik bliže trajno in prehodno perečim življenjskim vprašanjem kakor drugi umetniki, zato se dajo pesniške umetnine še manj kakor druge presojati samó po umetnostnih (estetskih) vidikih. Zato je pa tudi vrednotenje pesniških del težje in nevarnost zmote pri tem odgovornem opravilu, kakor dokazuje tudi zgodovina slovenskega slovstva, žal mnogo večja kakor drugod. Sicer so se pa razmere v zadnjem času tako spremenile, da je vsaj proti nekim strujam skoraj bolj potrebno poudarjati upravičenost estetskega kakor izvenestetskega presojanja poezije.

Pri presojanju umetnin ne gre za to, kaj je lepo in kaj ni, ker se pojem »lepot« in pojem »umetnostna vrednost« le delno pokrivata in ker je okus ljudi različen. Gre le za to, ali je določeno delo umetnina ali ne in kolika je njena vrednost. To vprašanje se pa da kljub vsem težavam vsaj vedno bolj približati rešitvi, čeprav se ne da enkrat za vselej rešiti. Špori o umetnostnih (in drugih) vrednotah zato niso brezplodni in nepotrebni, temveč važni in nujni. Samostojna in pravilna sodba je kakor drugod tako tudi tu sicer težka, truditi se pa mora zanj vsakdo, tudi že srednješolec višjih razredov.

2. Prvo vprašanje je, ali je določeno delo organska celota »organizem«, »življenje«, »postava«, »lik« — (nem. Gestalt) ali ne.* Če ni, potem ni umetnina. Čim bolj je kako delo organska celota, tem bolj je enkratna stvaritev enega samega človeka in niti umetnik sam niti kdo drug ne more nedovršene umetnine pozneje dokončati, ne da bi se ji to poznalo, ker je vsak poedinec enkratni in se z leti spreminja.

Medtem ko je značaj organizma lasten vsem vrstam umetnin, ima vsaka umetnost še svoje posebne značilnosti. Poeziji sta lastni dve, ki se dasta najkrajše izraziti z besedama ideja in simbol. Ker sta pa ti dve stari grški besedi mnogoznačni, moramo vedeti, v katerem smislu ju rabi novejša literarna veda.

Z besedo ideja hoče izraziti, da ima pesniška umetnina poleg vsega onega, kar razumu ni dostopno, tudi nekaj, kar se da z razumom dojeti in z besedami izraziti, čeprav ne gre povsod brez težav. Pesniška ideja ima namreč tri samo z abstrakcijo ločljive razstavine: razumsko (miselno-duhovno) kot izraz pesnikovega svetovnega nazora, psihološko (osebno) kot izraz njegovega značaja in doživljanja ter estetsko (umetniško-oblikovalno) kot silo, ki ga žene k oblikovanju in sama vpliva na oblikovanje. Vse tri so enako važne, toda za poezijo značilna je prva, ker se poezija po nji razločuje od drugih umetnosti.

Ideja se pa javlja v pesnitvi kot simbol. Pri likovnih umetnostih je lahko predmet simboličen, v poeziji je pa simbolično samo prikazovanje. Pri likovnih umetninah je kvečjemu simbol potreben razlage, pesniški simbol pa sam tolmači, in sicer tolmači življenje, njegov smisel in pomen. Vse to druge umetnosti že bolj predpostavljajo in le zrcalijo, poezija pa ravno po tem vprašuje in na to odgovarja.

A to delata tudi religija in filozofija, toda vsaka izmed te trojice na svoj način: religija z razodetjem, filozofija s pojmi in sodbami, poezija pa s podobami. (Primer: Kaj je krivda, na to vprašanje odgovarja religija z božjimi zapovedmi, filozofija z etičnimi načeli, poezija pa simbolično: Orestija, Macbeth, Zločin in kazni, Visoška kronika...)

Ker torej poezija vrši isto nalogo kakor religija in filozofija, samo na svoj način, zato se pesnitve morajo presojati tudi z izvenestetskih vidikov. Vsi ti vidiki so pa samo razstavine enega samega delovanja, kakor so barve mavrice razstavine bele barve.

Estetsko vrednotenje

1. Estetsko vrednotenje samo se da spet umetno razstaviti na več vidikov. Najprimerneje je, če začnemo s snovjo in vsem onim, kar je z njo v zvezi. Vrednotenje pesnitev samo po snovi sicer ni zadostno, ni pa še s tem rečeno, da bi bila snov za estetsko ceno pesnitve brez pomena.

* Prav za prav umetnina ni organizem, temveč samo zelo podobna organizmu (poedini živi rastlini, živi živali ali poedinemu živemu človeku).

Pač pa je za estetsko vrednost dela brez pomena, ali je pesnik snov sam iznašel ali samo našel. Saj je znano, da so jemali grški tragiki snov za svoje drame skoraj izključno iz grškega bajeslovja in da tudi Shakespeare glede snovi svojih dram ni izviren. Čisto iz nič tudi najbujnejša pesniška domišljija ne more nič ustvariti, neko življenjsko podlago mora imeti in tudi ima vsako pesniško delo, najsi je to še tako neznamenit dogodek, kakor če vrže pesniku jesenski veter listič pred noge. (V smislu vsebinske obogatitve je pa zasluga, če pesnik uvede novo snov v slovstvo.)

Glede snovi je za estetsko vrednotenje važno le to, da ji pesnik zna dati življenjsko globino in simbolično moč. Vse druge snovne vrednote (veličina, sila, resničnost, pristinost, dražest, pomembnost, zanimivost, napetost, učinkovitost, jasnost, nazornost, sklenjenost celote in členov, značaji oseb in drugo) izvirajo iz te simbolične moči.

Iz nje dobivajo tudi pesniški motivi (to so poedini življenjski odnosi) globino življenjskih resnic in sovisij, ki jih odkrivajo. V obširnejših pesnitvah je več motivov, eden je pa glavni in najbolje (ker najučinkoviteje) je, če nastopi ta šele proti koncu pesnitve. Sila enega samega motiva lahko drži vso pesnitev, šibkost motivov pa pomeni obenem šibkost vse pesnitve in kaže preko šibkosti ideje na šibkost pesnikovega svetovnega in življenjskega nazora ter njegove osebnosti.

2. Druga važna točka za estetsko presojo pesnitve je jezik, saj je jezik izrazilo pesništva, pesniku je to, kar slikarju barva. Razmeroma lahko je določiti, ali je jezik kakega spisa pesniški ali ne. Pesniški jezik je v tropih in figurah, v ritmu in vseh drugih ozirih stvariteljski in izviren, nepesniški pa vsakdanji in obrabljen. Med romantično skrajnostjo, da je jezik nekaj magičnega in edino odločilen za vrednost pesnitve, ter redkejšo drugo, da je čisto postranska stvar, je resnica v sredi, in sicer v dejstvu, da mora biti med jezikom pesnitve in njeno notranjo vsebino (nem. »Gehalt«) (to je onim vsebinskim elementom, zaradi katerega je dragocena) popolna skladnost. Zato se je za končno sodbo o jeziku določene pesnitve treba ozirati na njeno idejo in torej na pesnikov svetovni nazor in njegovo osebnost.

Proza in poezija imata isto izrazilo: jezik. Toda pri prozi gre v prvi vrsti za to, kaj je povedano, pri poeziji pa, kako je povedano. To dokazujejo pesnitve z enako snovjo, n. pr. večerne ali pomladne pesmi. Zato prevladuje v prozi pomenska, pri poeziji pa zvočna stran jezika (ton, tempo, naglas), posebno ritem in melodija.

Ritem ni isto kar verz s svojimi stopicami, temveč ritem teče skoz verze, preko njih in brez njih, zato lahko imajo pesmi z enakimi verzi različni ritem. To uvidimo, če si n. pr. ogledamo več sonetov istega pesnika ali sonete različnih pesnikov. Za pravilno recitiranje je važno, da ugotovimo ritem pesnitve. Kakšni so lahko verzi in njihove stopice, uči metrika. Ritem je pa lahko: nemiren, sunkovit, zanosen, miren, dušen, sproščen, zadržan, zastajajoč itd., v glavnem pa ali globokovalujoč ali plitev (lahkoten in igriv).

Melodija se izraža že v zvočni barvi in višini (oz. nižini) samoglasnikov in daje že vsaki besedi neko posebno razpoložensko noto. Zato se besede v pesnitvi ne morejo po mili volji zamenjati z drugimi. Prim. znano Murnovo pesem Vlahi. Nadaljnja sredstva so aliteracija, asonanca in rima. Tolikih zvočnih sredstev kakor glasba pa poezija nima in torej z glasbo ne more tekrovati.

Zato pa ima v jeziku neko prednost pred njo, to je pomenska stran jezika. Ta ji je sicer skupna s prozo, toda tudi pomenska stran jezika uporablja poezija drugače kakor proza. Proza uporablja besede in njihove zveze v njihovem navadnem, obrušenem pojmovnem pomenu, poezija pa v njihovi globoki in neizčrpnih mnogoznačnosti in nazornosti. Pesniška umetnina sicer nima tolike nazornosti kakor likovne, zato pa lahko ponazoruje tudi živo nastajanje in dogajanje (dinamiko), ne pa samó stanja (statike), kakor one. In ravno v tem je moč poezije. V znani Župančičevi pesmi »Tiho prihaja mrak« n. pr. mrak prihaja, bodočnost puha, vetrovi gredo itd.

Pesniški jezik je torej prepojen z razpoloženjem (melodično-ritmična stran) in pokretno in živeče nazoren (pomenska stran). Končno pa kaže, kakor smo videli, preko sebe (simbolična in idejna stran).

Vse to se najjasneje vidi na liriki, zato smo navajali kot primere lirske pesnitve, velja pa tudi za epiko in dramatiko, pa najsi je vezan na verze ali pa se giblje v svobodnih ritmih. Jezik, ki ni tak, je proza.

5. Kakor je ideja ena razstavina snovne strani pesnitve kot organizma, tako je njena druga simbol. Tudi simbolika odločuje o vrednosti pesnitve. Kaj je pesniški simbol in v čem se razlikuje od alegorije, pojasnjujejo naslednji primeri: Dva znana primera alegorije sta ona stara o Herakleju na razpotju, ko je srečal krepost in naslado (areté in hedoné) in po tej posneta znana Stritarjeva Sreča, poezija in Prešeren. Morda najboljši primer pravega pesniškega simbola v slovenskem slovstvu je pa naslov Župančičeve pesniške zbirke V zarje Vidove.

V alegoriji nastopajo abstraktni pojmi (n. pr. krepost, naslada, sreča, poezija) kot osebe (personificirani). V širšem pomenu je pa vsaka tista pesnitev v svoji celoti alegorična, v kateri je pesniku pojem izhodišče in misel prvotna, podoba pa šele pozneje najde. Ta naknadna podoba je samo primer, zgled za ono misel.

Drugače je s pesniškim simbolom. Tu je podoba prvotna in predstavlja pesniško idejo (ki pa — kakor smo videli, ni samó misel). Pravi pesniški simbol je življenjsko globok in pomemben in niti sam pesnik se mnogokrat ne zaveda vse njegove daljnosežnosti in pomembnosti. Z besedami se ne da popolnoma izraziti in izčrpati, ker je vtelesenje pesniške ideje. Župančičeve zarje Vidove se tolmačijo: kot vrhunec v letnem kroženju ozvezdja in rastlinskega življenja, ko so okoli dne sv. Vida (15. junija) dnevi najdaljši, da prave noči skoroda ni, in obstoji pomladno cvetje, preden začne seme zoreti, rastlina sama pa veneti; kot odločilni čas v slovenski zgodovini tik po svetovni vojni, ko državne meje Jugoslavije še niso bile natančno določene, in končno je stal pesnik sam tista leta na vrhuncu svojega

življenja. Dostavili bi še lahko, da ima vsak človek svoje zarje Vidove, in vprašali, ali je z vsem tem tolmačenjem pomen tega Župančičevega simbola že izčrpan.

Tak simbol ima veliko pesniško vrednost. Toda tudi alegorija je v poeziji upravičena. Kakor simbol, tako ima tudi alegorija tem večjo pesniško vrednost, čim večja je njena moč in življenjska pomebnost. Sicer pa meja med simbolom in alegorijo ni ostra, ker je nemogoče vselej določiti, ali je imel pesnik najprej podobo (simbol) in potem idejo, ali pa najprej samó misel in potem podobo.

Tudi simbolika in alegorika sta v zvezi z vsemi drugimi stranmi pesnitve in s pesnikovim svetovnim nazorom.

4. Govoriti še moramo o stvareh, ki so prav tako važne za značaj kakor za estetsko ceno pesnitve, za katere pa še ni pravega skupnega imena. Kljub temu pa vidijo nekateri novejši ravno v teh stvareh odločilno merilo, dasi je to prav tako pretirano kakor nasprotna skrajnost, da so vse te stvari za pesnitev čisto brez pomena ali celo škodljive. Govori se o *a t m o s f e r i*, toda ta izraz se rabi v novejši literarni vedi v različnih pomenih. Tako se n. pr. govori o jasni ali temni in pošastni atmosferi; o Cervantesovem Donu Kihotu se pravi, da ima malo atmosfere, o Shakespearovih dramah pa, da je imajo veliko. Predvsem pomeni ta beseda osnovno razpoloženje pesnitve: idiličnost, elegičnost, patetičnost, satiričnost, ironičnost, humorističnost, komičnost in tragičnost. Govori se pa tudi o individualni in duševni atmosferi v značajih oseb, pa tudi o atmosferi okolja in narave. Vse te lastnosti izvirajo iz pesnikovega življenjskega čustva in osnovnega držanja, končno torej iz njegovega svetovnega nazora in njegove osebnosti. Za estetsko vrednost pesnitve sta važni samo jakost in čistost tega čustva in držanja ter njunega izraza v pesnitvi.

5. Zadnji estetski vidik, ki nas tu zanima, je zapleteno vprašanje, ali so glavne vrste pesništva (epika, lirika in dramatika) in njihove zvrsti nekaj bistvenega ali samó zasilni predali, ki si jih je izmislila veda, da pesniška dela spričo njihove velike pestrosti vsaj za silo uredi in dobi vsaj neki pregled o njih. Enim, posebno pristašem klasičnosti in realizma, so te vrste samostojne oblike z lastno zakonitostjo, drugi, posebno romantiki in naturalisti, pa tega ne priznavajo in zato v svojih delih mešajo te vrste vsevprek in jih rabijo neglede na snov. Prava je tudi tu srednja pot: epika, lirika in dramatika so bistvene vrste pesništva, prav tako je vsak pesnik po svoji naravi prvenstveno epik, lirik ali dramatik, tudi določeni ideji je popolnoma prikladna samo ena izmed oblik (vrst). Toda te vrste in njihove zvrsti niso nič togega, temveč nekaj življenjskega in so zato spremenljive in razvoja sposobne, a samo v nekih mejah.

Vsaka vrsta ima poleg tega še svetovnonazorske, socialne in kulturne pogoje, da se lahko razmahne. Prav lepo vidimo to pri epu in njegovem modernem dediču romanu. Razlika med njima ni v tem, da bi bila za ep značilna vezana, za roman pa nevezana beseda, saj so tudi romani v verzih; razlika je mnogo globlje: v značaju vsebine, ta je pa spet odvisna od razlike v duhu dveh dob. Roman je izpodrinil ep šele v novem veku, ki duhovno ni več tako enoten, kakor sta

stari in srednji vek. V junaku romana ni več nekdanje skladnosti in soglasja med človekom, družbo in svetom, temveč samo prizadevanje, da si pridobi to soglasje. Zato so pesnitve s takimi junaki romani, čeprav je njihova beseda v verzih (na. pr. Jevgenij Onjegin). Ker sta se spremenila čas in njegov duh, zato modernemu človeku tudi ni več mogoče napraviti iz kosovskega cikla ali cikla Kraljeviča Marka umetniško popolnoma zadovoljiv narodni ep.

Podobno bi se dalo dokazati za drugi glavni vrsti pesništva in njune zvrsti, toda tukaj naj zadostuje samo pripomba, da se o majhnih ljudeh, malopomembnih dogodkih in tesnih razmerah ne da ustvariti dobra tragedija visokega stila, ker ta oblika zahteva sebi primerno zvišeno snov. O zvrsteh pa naj omenimo, da mnogi sicer veliki liriki nimajo popolnega uspeha v sonetu (Goethe, Župančič), ker ima tudi ta oblika svoje pogoje, zahteve in zakone, ki niso stvar vsakega pesnika.

Splošno smemo reči, da je drama kot pesnitev tem popolnejša, čim čisteje dramatska je, in epska (oz. lirska) pesnitev tem popolnejša, čim čistejši epski (oz. lirski) značaj ima. Primeri kakor Božanstvena komedija ali Faust pa dokazujejo, da tudi to merilo ni edino odločilno.

6. Estetska stran pesnitve se da nekoliko drugače, a v bistvu na isti način presoјati tudi z vidika pristnosti, veličine in simbolike.

Estetska pristnost pesnitve se razodeva v skladu in ravnotežju vsega onega, kar vsebuje pesnitev kot celota in se da samo v mislih na nji ločiti; torej skladnost vnanje in notranje oblike, doživetja, oblikovanja, stila, svetovnega nazora, tehnike, problemov, ideje in jezika. — Estetsko nepristnost pa dokazuje pesnitev, če je neizvirna in posnema tuja dela, če se samó igra s prevzetimi pesniškimi sredstvi in hlasta po ceneni učinkovitosti.

Estetska veličina se kaže v pravilnem razmerju med vnanjim obsegom dela in pomembnostjo obravnavanega predmeta, pa tudi v moči in bogastvu prikazovanja glede jezika, značajev, narave in nadnaravnega sveta. — Estetski veličini škóduje brezpomembnost obravnavanega predmeta in šibkost v izrazu.

Estetsko vrednost simbolike dokazujejo njena življenjska pomembnost, globina in obsežnost, estetsko slabi sta pa abstraktna konstrukcija in mrtvo opisovanje. (Konec v prihodnji številki.)

STANE BRAČKO:

Večec na taborjenju

Krog ognja v koči vsi sedimo
in smo si kakor bratje, ki v družini
o dragih svojih govorimo,
ko k njim nam romajo spomini.

Ko sen oči nam že zastira,
v planino sladka pesem se razlije:
nekdo piščal nam še ubira
in mir sladak nas v sanje vse ovije.

Na valovih Tihega morja

(Iz spominov na Novo Zelandijo.)

»Rappelle — toi, lorsque les destinées
m'auront de toi pour jamais séparé.«

Alfred de Musset.

1.

Lepega jesenskega dne stopam počasi navzgor po zložni, dasi precej strmi poti ob zapadni strani škofjeloškega nunskega samostana. Vsa okolica je zgodovinska in romantična, tako da ob nji skoraj pozabim na prozaično sedanost, v kateri živimo. Na spodnji strani sameva zapuščena stara šola, kjer smo si pred mnogimi leti bistrili glave pod strogim nadzorstvom učitelja Pápa, ob prostem času pa »frnikolali« na šolskem dvorišču. Naš učitelj Pápa je imel dolgo pipo in hudo palico, katere smo se zelo bali. Če pa so starši sem ter tja poslali v njegovo kuhinjo ruto dobrih orehov ali kaj podobnega, je imel razumevanje tudi za miljeje metode. Pravil nam je včasih čudne stvari: da bodo ljudje, ko bomo mi odrasli, letali po zraku kot ptiči, in še druge neverjetnosti, ki smo se jim seveda vsi samo smejali.

Učil nas je tudi, da je zemlja okrogla kot »frnikola«, kar mi nikakor ni hotelo iti v trdo poljansko butico, ker tega tudi moj oče ni verjel, dasi je tudi nekaj pogledal po svetu. Zaradi podobnih pomislekov nas gorjancev ni posebno visoko cenil. S prijateljem Dolencem iz sopotniških hribov, ki je bil moj bližnji sosed, sva morala na lastni koži marsikaj prestati. Učitelj Pápa je namreč znal tako prepričevalno vleči za ušesa in za lase, da si končno nismo upali ugovarjati. Šele pozneje, ko sem jadral skozi Sueški prekop in Indijski ocean v Avstralijo ter se vračal čez Tiho morje preko Amerike in Atlantika zopet v Evropo, sem se dejanski mogel prepričati, da je zemlja res okrogla kot »frnikola« v Pápovi primeri.

Povzpnem se še nekoliko više na vrh zelo strmega hribečka »Kranclja«, okrašenega z zelenim gozdičkom. Zdi se mi, da potrebujem razgleda v daljavo, v daljne dežele. Lastovke so že odšle proti jugu. Za njimi hite moje misli in moji spomini čez daljne pokrajine in kontinente, tja doli do Tihega morja, ki sem tudi o njem že sanjaril v škofjeloški šoli, ko sem prebiral pravo grozo vzbujajočo povestico o »Roparjih na Tihem morju«.

Tam daleč za daljnimi morji, v Avstraliji in Novi Zelandiji se ravno sedaj začenja pomlad. Stepe in pašniki, ki so v tako imenovanem zimskem času zaradi obilnega deževja bili pokriti z monotono, pusto zeleno travo, zopet začenjajo živahneje poganjati ter se pokrivajo s cvetlicami. Vonjavi duh cvetja zapljuje po vrtovih in verandah, ki obdajajo lične stanovanjske hišice po aucklandskih predmestjih. S škrlatasto rdečim cvetjem se začenja pokrivati mogočno božično drevo — »pohutukava« — tam ob obali. Pod njim je posedla družba mladih ljudi, ki so prišli na izlet — »piknik«. Ob obrežju se kopalci hlade v nalahno se prelivajočih valovih ali pa lagodno šetajo in polegajo po belem pesku. Pred menoj zavrvijo živahno življenje, na ušesa mi zadoni prešeren smeh in vesela pesem odmeva po okolici. Še sam bi zapel in zavriskal na glas!

Zdrznem se. Piš mrzle burje me je zdramil iz mojih sanj. Saj ne sedim več tam v daljni deželi pod »pohutukavo« — božičnim drevesom, pokritim z rdečim

evetjem, ampak tu doma pod starim hrastom, ki ječi v vetru ter mi siplje za vrat svoje zarjavele liste. Znanca sva si, stara prijatelja. Odkar sem v mladih letih posedal v njegovi senci, se je marsikaj spremenilo v nama in okoli naju. Celo od tistega »piknika« tam v daljni tihomorski deželi je minilo že četrto stoletja, a spomini marsikaterih dogodkov so še tako živi, kot bi se bili ravnokar odigrali.

2.

Na konzulatu je pozvonil telefon.

»Halo, tu Miss Ferguson, tajnica francoskega konzulata. No, kako pa kaj napreduje spomladansko gospodarsko poročilo?«

V tistih časih — bilo je novembra leta 1915. — so morali konzulati poleg običajnih mesečnih poročil predvsem podajati izčrpana gospodarska poročila vsake tri mesece, to je spomladi, poleti, jeseni in enkrat v zimski dobi. Spomladansko poročilo je na južni polobli zaradi obratnih letnih časov padlo v evropsko jesen, in ravno to je bilo takrat predmet najinega zanimanja.

»Načrt imam sicer gotov,« sem odgovoril skoraj brezbrizno, »toda na razpolago nimam skoraj nikakih statističnih podatkov.«

»To je moja skrb. Popoldne jih bo prinesla v naš tenis klub osebna tajnica kmetijskega ministra. Privatno seveda, ker bodo uradno ti podatki objavljeni morda šele čez mesec dni. Uporabila bi jih pa lahko kot cenitve iz gospodarskih krogov.«

»Taka korupcija! Ali bo to šlo?«

»Smešno! Bodite hvaležni, da imava dobre zveze. Naj se ta mlada gospodična — mlajša je kot jaz! —, ki slučajno uživa ministrovo naklonjenost, oddolži na primeren način, če hoče igrati tenis v naši družbi!«

Miss Dorothy Ferguson je bila podjetno in pametno škotsko dekle, že v drugi polovici dvajsetih let, torej približno moje starosti, in sva očitvidno zaradi tega imela primereno razumevanje za težave in napore drug drugega. Rodila se je na otoku Mauritius, ki se nahaja v bližini Madagaskarja in je bil nekoč francoska last, a je sedaj britanska kolonija. Prebivalci tega otoka večinoma govorijo oba jezika enako dobro. V Auckland na Novi Zelandiji je prispela s svojimi starši še kot otrok ter je zaradi svojega jezikovnega znanja pozneje postala tajnica francoskega konzulata. Ko sem se seznanil z njo, je bila dejanski vsemogočna desna roka svojega šefa, gospoda Rigoreau-ja, ki je zaradi slabega vida

Počitek pod »božičnim drevesom«

delal bolj počasno kariero ter v Aucklandu tako rekoč preživljal zadnja uradna leta pred upokojitvijo.

Tihoga popoldneva — bila je sobota — se je zbrala prijetna družba mladih ljudi na prostornem vrtu gostoljubnega irskega arhitekta Toma Mahoneya v elegantnem, na široko razprostrtem aucklandskem predmestju Remuera. Čedna, enonadstropna hiša, zgrajena sredi vrta v kolonialnem slogu, je bila sicer lesena, a znotraj neverjetno udobno opremljena z vsemi modernimi pridobitvami. V ozadju se je vrt nekoliko dvigal ter je bil zasajen s sadnim drevjem. Dobrosrčna gospa Mahoneyeva, ki je imela poleg male Evelyne še dve doraščajoči hčerki, Edno in Sibilo, je rada zatisnila eno ali pa celo obe oči, če so mladi gospodje ob jesenskem času kako drevo tudi malo potresli. Skratka, vrt je bil gostom z vsemi svojimi dobrotami na razpolago. »Želim, da se pri nas počutite kakor doma,« je gospa rada poudarjala.

Na vrhu hribečka sta bili na trati dve lepi tenis igrišči. Ko so se igralci utrudili, smo se zbrali v čedni utici k popoldanskemu čaju, ki ga je po navadi servirala naša gostiteljica sama. Pomagali sta ji pri tem domači hčerki in po potrebi še kakšne ožje prijateljice.

Tisti dan je bil pravi vrišč okoli tenis igrišča. Zato sva mogla z Miss Fergusonovo skoraj nemoteno nadaljevati svoj dopoldanski pogovor.

»Zdi se mi, da pri mreži slabo igrate,« mi je dejala odkritosrčno moja škotska koleginja. »Tudi servirate in odbijate premalo ostro!«

»Kaj pa če žoga prileti kakih dami v glavo?« sem se izkušal opravičevati.

»Prava reč, šport vendar ni nikako božanje! Ali še ne veste, da me ženske občudujemo samo junake?«

»Vzamem na znanje. Skušal bom biti junak, kolikor mi bodo dopuščale moje šibke moči. Toda preidiva rajši na poslovne zadeve. Dopoldne sva govorila o spomladanskem gospodarskem poročilu. Sediva, da vam preberem svoj uvod ter predložim koncept v blagohotno aprobacijo.«

Sedla sva na klop in začel sem brati:

»Spomladansko gospodarstvo v Novi Zelandiji se je začelo nasplošno razvijati v zelo ugodnem, tako rekoč rožnatem razpoloženju, le po nekaterih gorskih krajih je nenaden mrzaz pokončal precejšnje število nadebudnih jagnjet...«

»Ne vem, kako bo šlo v tem stilu. Piševa vendar trgovsko, gospodarsko poročilo, ne pa morda kakšen roman!«

»Saj ga nihče ne bo bral, niti na Quai d'Orsayu (sedež francoskega zunanjega ministrstva v Parizu), še manj pa na Ballhausplatzu (sedež nekdanjega avstro-ogrškega zunanjega ministrstva na Dunaju). Edino če navrževa kak masten ocvirek ali kako senzacijo, se bo morda kdo nad njo spotaknil.«

»Dobro, pri senzaciji sodelujem. Pred kratkim sem nekje brala zanimivo razpravo o vitaminih, ki se nahajajo v zelenjavi. To mora noter!«

»Beseda diši po novotariji, vtaknem jo morda kje vmes, da zamašiva kako vrzel.«

In poročilo je nadaljevalo, kako se po sočni travi novozelandskih pašnikov kar čez noč debelijo trume ovac in spomladanskih jagnjet, kako fino postane njihovo meso v svežem zraku, polnem najlepših vonjav. Kar škoda da jih bo, ko bodo na jesen morale pod mesarski nož. Priznane avtoritete trdijo, da so jagnjeta prava delikatesa, od tu izvoženo ovčje meso pa bo zaradi vitaminov, pridobljenih na taki odlični paši, naravnost sijajna prehrana za delavske množice industrijskih mest bodisi na Angleškem, na evropskem kontinentu, posebno pa še v Ameriških Združenih državah.

»Poročilo bo sijajno!« je kar zadovoljno pritrdila Miss Ferguson. »Seveda bo treba nekoliko razmetati posamezne dele, da ne bosta najini poročili popolnoma podobni.«

»Stvar je enostavna, vi uporabite konec za začetek, jaz pa narobe, na sredi še malo premešam in nihče ne bo sumil skupnega izvora.« In nadaljeval sem v šaljivem tonu: »Če recimo igrava predstavnika obeh prijateljskih držav, sva lahko res vesela, ko vidiva, kako lepe rezultate nama nudi ozko sodelovanje na različnih poljih. Gladko priznavava interesno skupnost in kak zunanji opazovalec bi že skoraj rekel, da se razvija v smeri proti entente cordiale.« — Takrat je bila namreč v modi ta oznaka za ozko zavezništvo med Francijo in Vel. Britanijo.

»Meni se pa zdi, da sva od takega razvoja še zelo oddaljena, Monsieur et cher collègue,« tako je ugovarjala Miss Dorothy, uporabljajoč nagovor iz vsakdanje

Novozelandska pokrajina

uradne korespondence. »Dobro mi je znano, kje iščete opore za svojo srčno 'entente'. Dobro mi je znano tudi, kako moški lovijo ženske v svoje mreže. Toda zapomnite si: Vi lovite slabo, ali kot sem prej rekla, pri mreži slabo igrate! Kakršen je človek pri športu, tak je povsod.«

»Cenim vašo odkritosrčnost, saj sem tudi jaz Highlander, sin gorenjskih planin. Sploh ste vi Skoti nam Slovincem prav blizu

in v mnogih stvareh smo si zelo sorodni: radi pijemo, radi pojemo, radi molimo in radi se pretepamo. Odkritosrčni smo in dobri prijatelji. Neke vrste romantično ozračje nam je polovico življenja. Zato predlagam, da še nadalje vlada med nama prijateljski sporazum, če že odklanjate 'entente cordiale'.«

»No, kaj pa vendar počneta?« se je naenkrat oglasila za nama gospa Mahoneyeva. »Precej glasna sta, pa si vendar ne bosta skočila v lase? Pogrešamo vaju gori na igrišču in popoldanski čaj bo hitro minil, če se ne potrudita v našo družbo.«

Tedaj je prišla po beli stezici sem od hiše domača hčerka, gospodična Sibila. Za roke je peljala mali hčerkici francoskega konzula Rigoreauja, Marguérite in Marie Thérèse, živahni punčki, katerih ena je bila stara okrog štiri, druga pa šest let. Za njimi je stopala vzgojiteljica, gospa Rigoreau sama pa je bila odsotna, ker se je tistega popoldneva morala udeležiti važne seje damskega odbora neke dobrodelne prireditve.

»Sijajno!« sem vzkliknil. »Gospodična Sibila, prav škoda, da nimam pri sebi fotografskega aparata. Tale vloga vam pa kar izvrstno pristoja in upam, da se vaši mali varovanki dobro počutita pod vašim okriljem.«

Sibila ni reagirala, držala se je resno in modro. Ime je bila podedovala po neki stari, neomoženi teti, ki je bila menda precej čudaška ženska, a je imela velik vpliv v družini. Zame je imelo njeno ime že od prvega srečanja nekak romantičen prizvok, ker me je spominjalo na pravljicne sibilinske knjige iz časa

rimskega kralja Tarkvinija Superba. Tudi moja mati mi je doma že v otroških letih pripovedovala o nekih čudnih napovedih svete Šembilje, ki so menda govorile o velikih stiskah, lakoti in vojski... Tudi mi je še iz ministrantskih let donela po ušesih znana cerkvena pesem: »Zemlja se bo v prah zdrobila — priča David in Sibila«. Čudna mešanica strahu in romantike me je stresla, ko sem prvič slišal Sibilino ime, in tega strahu se zlepa nisem mogel iznebiti, dasi je v danem položaju cela stvar bila skoraj kar smešna.

Ali naj se bojim mlade, doraščajoče sedemnajstletne deklice, ki je bila naravnost očarljiva? Srednje postave, vitka, vedno rdečih lic ter preprosto oblečena, je delala vtis gojenke iz samostanske šole, predstavljajoč tisti tip dozorevajočega dekleta, ki mu pravijo Angleži »sweet seventeen«, to je »sladka« sedemnajstletna nedolžnost. Bujni črni lasje so ji po tedanjem angleškem običaju padali razpuščeni na rame, tako da je bila kar podobna tisti sliki prerokinje Sibile iz Vatikanske knjižnice, ki je visela v njenem domačem salonu nad klavirjem in jo je bil njen oče, arhitekt Tomaž Mahoney, prinesel s seboj s svojih potovanj po Evropi.

Obrnjena proti mami je sporočila Sibila:

»Papa prosi, naj bi gospod Mick (tako so bili namreč Angleži moje ime skrajšali) prišel na veran-

do. Ravnokar sta namreč prišla gospod Rigoreau in hotelir Gleeson ter se bodo pogovarjali o daljnih evropskih zadevah.

Meni pa je dejala:

»Pa le glejte, da boste atu vse potrdili, kar pripoveduje o Evropi, ker se mu to strašno dobro zdi.« In pri tem se je zvonko, skoraj še otroško zasmejala.

»Dobro!« je odločila gospa Mahoneyeva. »Ti Doroteja pa pojdi z nami. Prav lep čokoladni »cake« z jedrci na vrhu imam pripravljen za vas. Gospodje pa naj se kar po svoje zabavajo na verandi!«

»Le bliže, le bliže!« je že od daleč klical mladi hotelir Gleeson. »Ravnokar sem dobil iz Evrope nekaj vzorčnih steklenic raznih dobrih pijač ter bi rad izvedel, kaj mislite o njih. Tu imam steklenico rdečega oporškega vina (Port wine), to je svetli »sherry« (Xeres de la Frontera) in tu je originalna steklenica francoskega šampanjca. Gospodje, izvolite se odločiti!«

Poklonil sem se odličnemu gostu, gospodu konzulu Rigoreauju in domačemu gospodarju ter prosil za kozarec rdečega »porta«, češ da tudi v Evropi imamo podobno vino, seveda nekoliko bolj kislo in nedolžno, ki se imenuje cviček.

Hotelir Gleeson je bil v svoji doraščajoči dobi dober nogometaš ter je ravno takrat kot »neodvisen« kandidiral za občinskega svetnika, sklicujoč se pri tem na svoje športne zasluge. Seveda je bil tudi gladko izvoljen na podlagi programa: Kdor je dober za šport, je dober za vse!

Kopališče v Aucklandu

Sedeli smo torej na verandi vsak pri svoji kapljici. Gospod Mahoney je hvalil svoj kozarec »sherrya«, gospod Rigoreau pa se je že zaradi slovesa svoje domovine moral odločiti za šampanjca in tako smo v daljni tihomorski deželi ustvarjali in slavili prijateljski sporazum med narodi.

»Sklenili smo, da vas bomo kandidirali za tajnika našega ‚Francoskega kluba‘,« je povzel arhitekt Mahoney ob pritrjevanju gospoda Rigoreauja, »in ker protikandidatov bržkone ne bo, boste tudi izvoljeni.«

Izgovarjal sem se, da ne poznam Pariza in da moje znanje francoščine izkazuje le skromno oznako malega švicarskega univerzitetnega mesta Lausanne (čigar predmestje Ouchy ob Ženevskem jezeru ima v slovenski izgovorjavi celo slab prizvok — tega gospodom seveda nisem omenil), a končno sem se moral vdati v svojo usodo.

»Več še vedno znate kot večina članov našega kluba,« je odločil arhitekt Mahoney, ki je bil za kolonialne razmere izredno dober lingvist, saj je dobro govoril francoski in nemški, kar je bila prava redkost za ondotno tako imenovano boljšo družbo. V Francoskem klubu je takrat že močno prihajal do izraza prijateljski sporazum med Francijo in Veliko Britanijo (entente cordiale) in po sili razmer sem v svojem novem svojstvu postal v Aucklandu znan kot »mali Francoz« (the little Frenchman), kar mi je pozneje ob vojnem času pomagalo prebroditi mnogo težav in nadlog.

»Se nekaj bi vas prosil,« mi je dejal arhitekt Mahoney pred odhodom. »Kot vam je mogoče znano, se moja hčerka Sibila pripravlja na tako imenovani ‚matrikulacijski izpit‘ (matriculation) za univerzo. Potrebno ji je primerno znanje francoščine, toda kljub vsemu pouku v šoli o slovnici prav za prav nima nobene pojma. Ali bi mogli slovnico z njo na kratko ponoviti? Mislil sem že na Miss Ferguson, a sta si preveč znani, da bi študij vzeli resno. Pedagog mora zavzeti nekako avtoritativno stališče ter vzdrževati neko distanco, sicer učencu ne more imponirati. O vas sem pa prepričan, da boste znali rešiti situacijo, če vam predlog konvenira.«

Pri tem se je gospod Mahoney dobrodušno zasmejal, tako da nisem vedel, ali bi ga vzel resno ali ne.

»Prav z veseljem bi prevzel to vlogo, ako mislite, da bi vam mogel ustreči,« sem odgovoril, dasi so me obhajala zelo mešana čustva ob tej ponudbi. »Moj Bog,« sem si mislil, »zdaj bom iz ‚pedagoških‘ razlogov prisiljen vzdrževati tisto distanco, katero bi kot mlad, ambiciozen človek želel premagati. Tu je že podan tragični konflikt, kot ga srečamo v kakem pravem življenjskem romanu!«

Tu bi v pojasnilo pripomnil, da bi »matrikulacijski« izpit iz tedanjih časov, ki se je polagal med 16. in 18. letom starosti, komaj mogel primerjati z našo malo maturo. Z njim so mladi dijaki prišli na kolonialno »univerzo«, ki so jo nekateri dokončali že z 21. letom ter so takoj potem že lahko odprli svoje pisarne kot »advokati«. Praktično znanje svojega poklica pa so si ti mladi gospodje pridobili kot »učenci« pri kakem odvetniku, h kateremu so se šli učiti v zgodnji mladostni dobi, podobno kot se pri nas mladi fantje gredo učiti h kakemu čevljarju. Teorije so se učili ob prostem času ter so zvečer obiskovali predavanja na »University Collegeu« v Aucklandu, ki je bil prav zraven mojega »boarding-housea« (penzije).

»Kdaj pa začneva?«

»Lahko kar jutri popoldne, če želite. Nedelja je itak pri nas bolj resen dan kot v Evropi.«

(Dalje.)

Kakšen je namen barvnosti perja pri pticah?

Predmete v naravi lahko opazujemo tako, kakor nam jih kaže oko, iz zgolj čutnega vidika; iz tega vidika pravimo, da sonce vzhaja, sanjarimo o nébesnem oboku, govorimo o plošči lune. Tako opazuje naravo otrok in neizobražen mož. Če pa vprašujemo tudi po vzrokih prikazni, po njihovi, medsebojni zvezi, če tehtamo, merimo, računamo, potem je naše opazovanje znanstveno. Iz tega vzročnega vidika ne govorimo več toliko o sončnem vzhodu, ampak pudarjamo, da se zemlja vrti okoli svoje osi in da je vzhajanje in zahajanje sonca samo ena izmed posledic tega vrtenja. Še nad tem kavzalnim vidikom pa stoji finalni, smotrni vidik, ob katerem se vprašujemo: V kakšen namen so stvari na zemlji sestavljene, ustvarjene, organizirane tako in ne drugače? Kakšen je pomen, smoter, ideja kake stvari ali kakega pojava na svetu? Ta vidik se imenuje tudi teleološki ali, ker nam ponazoruje zamisel, idejo, ki jo je imel tvorec pri napravi kakega predmeta, — idealni vidik. S tega stališča motrimo n. pr. sliko, če se vprašujemo, kakšna ideja je vodila umetnika pri izdelovanju umetnine: ali je hotel vneti gledalca k ljubezni do domovine, do kakega narodnega junaka ali k ljubezni do Boga ali ga navdušiti za kako krepost?

Iz tega vidika se ozrimo danes na ptičje perje in njegovo barvnost. Ali imajo barve ptičjega perja, časih preproste in skromne, drugikrat pa luksuriozno bogate in pisane, kakšen pomen, smoter, namen? In če ga imajo, se vprašajmo dalje: Ali je ta smotrnost barv nameravana od ptic samih, ali pa jim je le vcepljena v njihovo naravo kot drugotni vzrok od zunaj, od Stvarnika narave? V ptičjem življenju je namreč vse polno pojavov, ki vzbujajo pri manj mislečem človeku videz, sum, kot da ravnaajo ptice namenoma po modrem preudarku — le pomislite n. pr., kako umetno si stavijo trdna, topla gnezda, izbirajo v ta namen najboljše snovi, najpripravnejši kraj, najugodnejši čas — človek bi ne mogel ukreniti kaj boljšega! Ta videz je že mnoge zapeljal, da so jeli živali počlovečevati, jim pripisovati razum, da so začeli tudi ptičje življenje in tudi njihovo barvno obleko razlagati človekoslično ali antropomorfistično. To ravnanje je pa nereelno, zmotno. Smotrno more ravnati edino-le misleče bitje, kakor je človek, žival pa ne misli, zato tudi nima in ne more imeti zavestnih ciljev in namenov. Če pa vkljub temu ravna smotrno, je moral mesto nje misliti nekdo drugi! Živali ravnaajo po strogih zakonih; toda ti zakoni niso bili živalim predloženi, kakor se predlagajo postave državnim parlamentom; živali teh zakonov niso predabatirale in potem sprejele, ampak so ti zakoni živalim imanentni, prirojeni. To bi vam želel pokazati na zgledih iz ptičjega sveta, in sicer iz barvnosti njihovega perja. »Ptica se spozna

po perju« pravi že pregovor. Pernata obleka odlikuje ptice pred vsemi drugimi živalmi; tej obleki se imajo zahvaliti za svojo ljubkost, za svoj krasni kolorit. Brez perja bi ne mogla ptica ne leteti ne plavati, ne prenašati hladne temperature v sinjih višavah ne mrzlega podnebja polarnih pokrajin. Perje je glavni faktor, ki odločuje o ptičji zunanosti, pa tudi o življenju ptic.

Kakšen pomen in namen ima pač barvnost ptičjega perja?

1. Ta barvnost ima svoj pomen že za sistematiko ptic, to je za njihovo razdelitev v redove in podredove, v razrede in družine. Kakor imajo razne vrste orožja in različne šarže pri vojaštvu različne barve in znake, tako tudi ptice. Saj veste, da n. pr. družina sov, teh ponočnih ujed, ne nosi nikoli žarnih barv: rdeče, modre, zelene, rumene ali celo kovinskih barv, s kakršnimi se odlikujejo prekrasni kolibriji. Družino vranov: črno in sivo vrano, krokarja, kavko, srako označujejo črna, siva in bela barva.

2. Po različni barvi se ločijo ptice po spolu. Ob času parjenja in valjenja nosijo mnogi samci prelestno lepo »svatovsko obleko«, ki jo pa potem odlože in nosijo v nerodovitnem času leta bolj skromno, »nevtravno« obleko. To opažate zlasti pri raznih vrstah divjih rac; pa tudi pri naših malih pevcih takoj ločite kosa od kosovke, samca rdečerepke, rumene pastirice, konopljenke, čička, ščinkavca in drugih od njihovih samic.

3. Pa tudi različno starost ptic izraža barva njihovega perja. Imamo ptice, na obleki katerih lahko opažate v teku tednov in mesecev kar nepretrgano barvno lestvico. Pri krivokljunu n. pr. se stopnjuje barva perja od zelene detinske skozi rumeno-zeleno v zeleno-rumeno, pozneje v rumeno, pomarančasto do najčistejše rdečice.

II. Nadaljnji prevažni smoter barvnosti ptičjega perja je harmonija, soglasje barv ptičje obleke z barvo njihovega bivališča.

1. Različno so barvane ptice v različnih zemeljskih pasovih, a barva se vedno ujema s splošnim značajem domovine. Žarke barve tropskih ptic so odsev žarne svetlobe južnega neba, njihova lepota je le posnemanje bujne lepote tropskega cvetja. Spomnite se le na kričeče barve papig in kolibrijev, fazanov in tropskih golobov! Večni sneg polarnih krajev pa je pal, se zdi, tudi na obleko sesalcev in ptic; pomislite le na severnega medveda in polarno lisico, med pticami pa na snežno sovo, race in gosi, golobe itd.

2. Še intimneje pa se ujema barva ptic z njihovim ožjim bivališčem. Opazujte ob našem Jadranu življenje morskih galeb in lastovic! Presenečeni boste videč, kako čudovito se ujema barva teh ptic z barvo morja in njegovih penečih se valov. Ali pomislite na našega škrjanca, stoječega na preorani brazdi, ali na povodnega kosa, ko sedi na črni skali sredi vode! Še bolj kot stare ptice se pa ujemajo mladi, volnati kebčeki njihovih mladičev v svojem koloritu z okolico, ako žive na odprtem terenu. To velja n. pr. za mladiče divje kure, ruševke, jerebice in prepelice, pa tudi za škurhove in kljunačeve ter za galebove mlade; vsaka vrsta ima barvo tal, na katerih živi.

3. Mnoge ptice nosijo sezonsko obleko, ki se menjava z različnim letnim časom. Mnoge naše ptice so poleti lepo pisane, pozimi pa barve otopé, postanejo bolj monotone: ščinkavec, strnad, konopljenka in druge. Drastična pa je razlika sezonske uniforme pri snežni jerebici ali belki: v zimskem snegu je tudi ona snežno-bela, poleti pa siva in rjava z neštetimi črtkami, da je ne opaziš, ko počiva med resjem.

4. Imenitno se ujema tudi barva ponočnih ptic z njihovo okolico. Kakor ne opaziš zlepa metulja vrbovega zavrtača, ko počiva na stari vrbi, tako se lahko približaš tudi posekanemu borovcu ali brezi, na kateri počiva ležetrudnik, na 2 m razdalje, ne da bi ga opazil. Isto velja tudi o sovah, ki čepe na kaki veji in se tišče k deblu. Imeti moraš mnogo prakse, da jo opaziš pri belem dnevu. Tudi bobnarice in nočne čaplje ne boš zlahka ločil od okolice, najmanj bobnarico, ki stoji sredi suhega ločja navpično pokonci, z vratom in kljunom obrnjena proti nebu. Meniš, da stoji pred teboj suh kol, h kateremu boš privezal svoj čolniček — a v istem hipu ti izgine izpred oči živa ptica — bobnarica.

III. Da so vse te varovalne barve ptic izvrstno varstvo pred zalezovanjem sovražnikov, je vsakomur jasno. Zato imajo varovalno barvo zlasti ptičje samice, ki valijo v odprtem gnezdu, n. pr. divja kura in jerebica, ravno tako pa tudi njihovi mladiči. Njihovi samci, ki so boječi plašljivci in se drže najrajši na vejah dreves — divji petelin! — ne potrebujejo varovalne barve. Zelo zanimivo poglavje iz ptičjega življenja je način, kako se obnašajo, kadar se bliža sovražnik, ptice, ki so harmonično barvane z okolico, in kako ptice, ki so drugačne barve. Sami ste že morda doživeli, da se prve ptice, n. pr. jerebica, kljunač, prepelica, divja kura potuhnejo k tlom, da greste lahko samo nekaj korakov proč mimo njih. Vse drugače se obnašajo vrane, kavke, srake; na streljaj daleč že iščejo pred vami rešitve v hitrem begu. Ali se pa ravnaajo ptice zavestno na tako pravilen način? Ali mar ve ptica, kako je barvan njen hrbet in da se ujema z barvo tal? Opozorim vas na to-le: Časih naletimo pri temno barvanih pticah: jerebih, kljunačih in še več drugih popolnoma bele eksemplare, t. zv. beličnike ali albine, ki se pa v nevarnosti vedejo popolnoma enako s svojimi normalno barvanimi tovariši, dasi je tako obnašanje pri njih neumestno in pogubno! Ko bi imela ptica le trohico pameti, bi v takih primerih preusmerila svoje ravnanje, a tega nikoli ne stori.

Slovensko dijaštvo, ne pozabi, da je „Mentor“ tvoj list! Okleni se ga; naročaj se nanj in piši vanj! Do 15.000 je slovenskih srednješolcev — ali je vsaj vsak drugi „Mentorjev“ naročnik? Ne izgovarjajte se, da je predrag, saj poravnate lahko naročnino v obrokih pri svojem poverjeniku! Število „Mentorjevih“ naročnikov bo glasno govorilo tudi o kulturnem stanju in zavesti slovenskega dijaka. Spričevalo o tem si pišite sami!

Očetov obisk

Dijak Mirko se je v majhni podstrešni sobici opiral s komolcema na mizo in bral neko knjigo. Bil je miren, le včasih se je na njegovem bledem, s črnimi lasmi obsenčenem obrazu pojavila lahka zaskrbljenost. »Tri je že ura in ga še ni,« je zavzdihnil, ko je slišal bñti cerkveno uro; nato je ponovno vzel v roke neko pismo, da bi se prepričal, če ni zamenjal datuma. Pismo je predvčerajšnjim prišlo od doma, oče mu je pisal, da ga obišče. Ko je Mirko pismo prvič prebral, kar ni mogel verjeti, da bi oče prišel tako daleč, potem pa se mu je zdelo, da je s pismom priplaval v njegovo tesno, po plesnobi zaudarjajočo sobico dih oddaljene sreče, topel sončni žarek z zeleničih trat. In kaj tudi ne, saj ga je pismo spominjalo ljubeče matere in od dela utrujenega očeta, budilo spomin na bratca in sestrico. Pismo mu je pričaralo pred oči sliko najdražjih bitij, ki mu sicer niso mogla dati denarja na pot, a so mu dala nekaj drugega, kar odtehta vse bogastvo; dala so mu ljubezen. Kogar pa na življenjski poti spremlja ljubezen blagih sre, tak premore vse.

Tako je Mirko tisto popoldne pričakoval očeta. Med učenjem se mu je podobno utrinku porodila misel na dom, zažarela v vsem sijaju, potem pa, kakor je prišla, izginila v neskončnost. Prav kakor bi se ustrašila tišine, ki je kraljevala v sobi in ki je bila danes Mirku nekam zoprna. Čakanje v takem miru mu je bilo težko in ni bilo nič čudnega, da je očetu ob njegovem prihodu kar padel v naročje.

»Očka, ste vendar prišli! Mislil sem, da vas ne bo.«

»Glej ga, dvomljivca! Kdaj pa še nisem izpolnil obljube! Večja verjetnost bi bila, da tebe ne dobim doma.«

»Očka, kaj si mislite! Mar je v mestu še kaj lepšega mimo vas, kadar me obiščete? O, takrat se moja mrzla in temna sobica spremeni v kraljevski grad!«

»Hvala Bogu, nisi se spremenil,« je dejal oče, postavil kovčeg na stol in začel zlagati iz njega, kar je prinesel; nato je nadaljeval: »To ti pošilja sestra Cilka, to bratec Jožko, z materjo sva ti pa pripravila zimsko suknjo, da ti ne bo mraz.« In zlagal je na mizo še jabolka in druge dobrote.

»Oče, kako ste dobri!«

»Eh, kaj bi, le zvest nam ostani tudi za naprej!«

»Nikar ne dvomite! V moji duši je še vedno živa slika domačih travnikov in rojstne vasi. Misel na dom, misel na ono skrito, preprosto in neomadeževano življenje me varuje pred hudim in mi daje moč, da zmagujem v življenjski borbi.«

»Mirko, če si govoril iz duše, potem sem te vesel.«

»Jaz pa sem vesel vas in sem ponosen na rojstni dom, čeprav je tako majhen in reven.«

Mogoče bi bila še dalje na dolgo in široko govorila o vsem, kar

se je zadnje čase dogodilo doma, ko bi se ne bila le prehitro približala ura četovega odhoda. Ko se je oče v mraku vračal, ga je Mirko spremljal. Bil je žalosten zaradi slovesa po tako kratkem sestanku in še, ko je videl, kako je oče stopal trudno in s sklonjeno glavo. Na ulici, ko se mu je iz vseh izložb režalo bogastvo v obraz, je začutil ob očetu težo moreče revščine. Kolikokrat je prej šel tod mimo in se ni zmenil za nobeno stvar, toda nocoj je vse to drugače doživljal. Videl je, kako čudno se je v svetlobi električnih žarnic očetova obleka odražala od oblek bogatih meščanov. Kako si je v istem trenutku zaželel, da bi imel veliko denarja, da bi očetu kupil novo obleko, čevlje in avto navrh, da bi očka lahko domov peljal. Kmalu pa se je zavedel, da so take misli le sanje; pred njim je zrastle kruta resničnost. V odsvitu mestnega razkošja je še vedno videl svojega očeta v preprosti in revni obleki in slišal njegov korak, kako je drsel po tlaku. Mirku je bilo hudo, vendar se je čez nekaj časa potolažil. Na misel mu je prišlo, da marsikdaj razkošje pokriva gnilobo, pod očetovo hrapavo in revno zunanostjo pa je bilo čisto in ljubeče srce. V srcu mu je zaigralo, dvignil je glavo. Kar so ga kakor strela zadele besede: »Glejte ga, hribovca, kako kraca!« Mirko se je ozrl in opazil majhno mestno oné, ki se je norčevalo iz očeta. Kri mu je vzkipela, stisnil je pesti in hotel obračunati z zasmehovalcem, a zadržala ga je očetova roka. Pri tem pa je oče s komolcem butnil v mimoidočo gospo. »Oh ti kmetavzarjil!« se je zadržala tudi ta, ošinila z jeznim pogledom očeta in hitela naprej. Mirku se je zameglilo pred očmi in nova bolečina se mu je zarezala v srce. Kopicica novih vprašanj mu je hipoma vstala v duši. Ali mora biti njih delež le zaničevanje? Ali je oče zaradi revščine in neuglajenega vedenja manj vreden? Ali preprosta hišica med sadnim drevjem ni vredna spoštovanja? Odkod tako čudno mišljenje in prepadi med nami? Duša je jokala. Ko pa se je Mirko na kolodvoru poslovil od očeta, je bil pomirjen. Balzam očetove ljubezni mu je ponovno umiril srce.

Ko se je vrnil v podstrešno sobico, se je zazrl v darove, ki so mu jih poslali od doma. Odprl je škatlo, vzел iz nje tople zimske nogavice in našel zraven listič: »Oprosti slabi izdelavi; delala sem ponoči. Cilka.« Odvil je naslednji zavitek. Petdesetdinarski novček je zažvenketal na mizo, na lističu pa je bral: »Veš, z mamо sva bila na Brezjah, kjer sva se sešla tudi s stricem. Je dober mož in mi je dal denar. Odstopim ga Tebi; kruha si kupi, da ne boš lačen. Jožko.« Vzел je suknjič in našel v žepu podobico Marije Pomagaj z Brezij. Na njej je bilo s tresočо se roko zapisano: »Mama«.

Mirka je prevzelo. Iz vse pošiljke je vel dih velike ljubezni. Spomin na dogodek z ulice je medlel, duh je razkrilil peroti, romal za ljubeznijo čez mesto, ceste in polja ter se ustavil šele v domači hiši ob svojih dragih... Mirko se je naslonil na knjigo in solze so mu lesketale v očeh. Globoko pod njim pa je hrumelo brezsrčno mesto.

Židovstva

1.

Židovsko vprašanje je zelo važno, a zamotano in težko. Kakor se je v zgodovini tolikokrat pojavilo preganjanje Židov, ko so dosegli visoko stopnjo gospodarskega, finančnega, kulturnega in tudi političnega vpliva, se pojavlja tudi danes. Krivda nerazumevanja je bila običajno na obeh straneh. Prevelika moč židovstva in njegova objestnost je izžemala gospodarsko šibkejše in odirala kristjane, ki so prepogosto posegli po krivičnih sredstvih pobojev, ropanja in tudi obrekovanja, ko so Jude dolžili vseh mogočih neresničnih čarovnij in hudobij.

Prav lep izraz je to nasprotovanje našlo v »Beneškem trgovcu«, ki ni samo velika umetniška, temveč tudi pravna mojstrovina. Žid Shylock je sklenil s trgovcem Antonijem notarsko pogodbo, da mu podpiše za svojega prijatelja Bassanija garancijsko pismo, da bo plačal v roku treh mesecev posojilo tri tisoč beneških zlatnikov, sicer da bo imel pravico izrezati iz Antonijevega telesa funt mesa. Žid je bil v svojem sovraštvu do Antonija, ki ga je tolikokrat kot vsi drugi psoval, odločen, da izvrši krvavo operacijo, če ne dobi pravočasno vrnjenega denarja. Ko mu Salarino, Antonijev prijatelj, pripominja, da ne vzame Antoniju mesa, če ne plača Bassanio pravočasno dolga, češ čemu mu bo, ga Shylock odločen zavrne: »Da bi z njim ribe lovil. Če ne nasiti ničesar, nasiti mojo osveto. Psoval me je, pol milijona mi je preprečil; smejal se je mojim izgubam, zasramoval moj dobiček, sramotil moje ljudstvo, križal mojo kupčijo, hladil mi prijatelje, razvnel mi sovražnike. In zakaj? Žid sem. Ali nima žid oči? Ali nima žid rok, udov, čutil, čutov, nagibov, strasti? Ali ga ne hrani ista jed, ne rani isto orožje? Ni podvržen istim boleznim, se ne zdravi z istimi sredstvi, ali ga ne mrazi ista zima in greje isto poletje, kakor kristjana? Če nas bodete, ali ne krvavimo? Če nas šegačete, ali se ne smejemo? Če nas zastrupljate, ali ne umremo? In če nam delate krivico, naj se ne osvetimo? Če smo vam podobni v vsem, hočemo delati tudi v tem vam enako. Če razžali žid kristjana, kaj je njegova ponižnost? Osveta. Če razžali kristjan žida, kaj naj bo njegova ponižnost po krščanskem zgledu? No, osveta. Hudobijo, ki me jo učite, hočem vršiti in hudo bo moralo biti, sicer prekosim svoje učitelje.«

Ko Bossanio ne plača pravočasno dolga, zahteva Shylock odločno, da se mora pogodba izpolniti do pičice in tira Antonija pred doža in hoče razsodbo. Čeprav mu ponujajo šest tisoč zlatnikov namesto posojenih tri tisoč, vztraja pri svoji zahtevi in se ne straši niti groženj, češ: »Naj sodbe se bojim, če sem brez krivde? Vi mnogo imate robov kupljenih, ki jih kot svoje osle, pse, mezge porabljate za suženjske robote, ker ste kupili jih; — da vam jaz rečem: Prostost jim dajte, dajte dedične jim svoje zamož; kaj znoje se pod bremenem? Dajte jim postelji mehkih, slastne hrane, kakor je vaša! Vi bi odgovorili: Sužnji so naši.« Jaz pa pravim tako: Ta funt mesa, ki terjam ga od njega, je drago kupljen, moj, in hočem ga. Če mi ga odrečete, fej na vaš zakon! Beneško pravo nima nič moči. Razsodbo hočem, ali jo dobim?«

Dož je poklical na posvet učenega jurista Bellaria, ki je pa zadržan poslal na dožev dvor mladega učenjaka Daniela — preoblečeno kneginjo Porzio, ki prisodi židu funt mesa po mrtvi črki garancijskega pisma z besedami:

»Ni kapljice krvi ne daje pismo; beseda se glasi: en funt mesa; vzemi si pismo, vzemi funt mesa; a če pri rezanju preliješ kapljo krvi krščanske, ves imetek tvoj zapleni po beneških zakonih beneško mesto. Pripravi se in si meso izreži. A brez krvi; ne reži manj ne več, ko tehta funt; če vzameš manj, če več, kot funt natančen, pa četudi le, da malo bo lažje ali težje le za ubogo dvajsetino drobnega grama, da, če se škodela nagne samo za las, moraš umreti, imetje tvoje se pa vse zapleni.«

Tako je Shylock propadel, zaplenili so mu polovico premoženja za državno blagajno, polovico pa v korist zaročenca njegove hčere Lorenca. Še vesel mora biti Shylock, da ga dož ne da obesiti in da ga pomilosti, ker je stregel trgovcu Antoniju po življenju.

Pogosto so preganjali Žide iz finančnih razlogov. Treba je bilo denarja, katerega so imeli Judje v izobilju. In tudi danes je to eden izmed razlogov, zakaj jih preganjajo.

Kakor so se morali v raznih dobah Judje seliti iz kraja v kraj, tako delajo tudi danes. Najljubši kraj jim je bila Palestina. Ker so med svetovno vojno delali Angliji velike finančne usluge, jim je konservativni Balfour obljubil, da dobe svojo državo v Palestini. Tja so se izselili v velikem številu. Pred vojno je bilo v Palestini okrog 100.000 Judov, danes jih živi tamkaj okrog 400.000. Pokupili so posestva po vseh rodovitnih predelih, tako da je Arabcem ostal večinoma nerodovit, gorat svet. Razumljivo, da to ni šlo v račun Arabcem, ki so zanetili v protest proti židovski vsiljivosti večkrat upor, in vsi angleški predlogi za razdelitev Palestine v židovski in arabski pas so našli pri Arabcih negativen odmev.

Znano dejstvo je, da so pravoverni Judje pravilno pojmovali po prerokih napovedanega Mesijo, ki ga je pa priznal za njegovega življenja in triletnega javnega delovanja le manjši, zlasti ubožnejši del judovskega naroda, dočim ga judovska inteligenca ni sprejela. Po Gospodovi smrti in nastopu mlade krščanske Cerkve so trdovratni Judje svoje pričakovanje obljubljenega Odrešenika kot bogatega, posvetnega kneza prenesli v mamonizem — v pridobivanje čim več tostranskih dobrin. Iskali so potov in načinov, kako bi pridobili čim večjo moč na gospodarskem, finančnem, kulturnem in političnem poprišču, kar se jim je v moderni dobi, ko so se poslužili za dosego svojih ciljev zlasti framazonstva in raznih svobodomiselnih strank, v najnovejši dobi pa socialdemokracije in komunizma, tudi posrečilo.

Cerkev je tako po posvetnih postavah, kadar je imela zadosten vpliv, kakor po svojih kanoničnih določbah vedno skušala obvarovati krščansko družbo pred škodljivim vplivom sožitja z Judi, da ne bi krščanska vera, morala in običaji zaradi pretesnega stika z judovskim duhom trpeli škode; posebno je skrbela, da bi judovstvo ne imelo vpliva na duhovno vzgojo in kulturo krščanskih narodov. Toda Cerkev je Jude tudi vedno branila, kadar je reakcija kristjanov prekoračila meje opravičene obrambe kulturnih dobrin, človečnosti in krščanske ljubezni. Katoliška Cerkev, ki na veliki petek za Jude posebej moli, da bi Kristusa priznali, ne more in ne sme Judu, ki se odkritosrečno spreobrne, braniti krsta. Ako bi bila Cerkev odklonila Savla, bi ne imela apostola Pavla. Cerkev ne priznava nacionalističnega materializma, ki daje krvi, plemenu in dednim nagonom prvenstvo nad duhom, dušo in milostjo, in zato je zanjo jud, ki postane kristjan, enako vreden kakor vsi drugi, kajti v kraljestvu božjem ni »ne Grka ne Juda, ne Rimljana, ne barbara, ne svobodnjaka, ne sužnja, ampak je le Kristus v vseh«. Toda krščen Jud se mora seveda odreči vsem tistim vezem, ki bi škodljivo vplivale na njegovega

krščanskega duha, in judovsko občestvo takega svojega člana samo izloči. Kano- nične postave prepovedujejo tudi danes zakon med katoličanom in židovko in narobe. Cerkev tudi ne odobrava židovskega vzgojitelja ali vzgojiteljice v kr- ščanski družini ter je pri sprejemanju Judov v katoliško veroizpoved silno pre- vidna; določa dolgo pripravo in skušnjo.

V boju med židovskim in nežidovskim elementom se je držala Cerkev one poti pravega katoliškega duha, ki se tako lepo odraža v priliki o usmiljenem Samarijanu.

Ko sem vam s tem podal nekaj načelnih misli o židovstvu, mi dovolite, da načnem nekaj problemov, ki nam pojasnjujejo marsikatero vprašanje glede ži- dovstva.

Naj se dotaknem v kratkem obrisu najprej zgodovine židovstva.

2.

Židje so semitskega pokolenja. Sv. pismo nam slika njihove očake kot nekake nomadske poglavarje, ki vladajo svoj rod. Brez stalnega doma živijo ob živinoreji. Z družino in živino potujejo in šotorijo v krajih, kjer najdejo obilne in dobre paše. Razmere se polagoma izpreminjajo. Kjer so imeli poprej šotore, postavijo polagoma hiše, okoli njih si napravijo njive. A še vedno se ukvarjajo večinoma z živinorejo. Pod očakom Jakobom se preselijo v Egipt, kamor jih pokliče Jožef, ter se nastanijo v rodovitnem predelu Gozen. Začnejo se ukvarjati s poljedelstvom, ker jih k temu vabi rodovitna zemlja in jim dajejo zgled Egipčani. V petih sto- letjih se je prvotno malo pleme razmnožilo in postalo velik narod. Egipčanom so postali neljubi gostje, ker so kljub dolgotrajnemu bivanju v Egiptu ostali nepo- mešani in so ohranili narodne in verske svetinje. Kruto so jih začeli zatirati fara- oni, zlasti pa Titmosis, ki je vladal od 1515 do 1461 pred Kr. r. Temu suženjskemu zatiranju je napravil konec Mojzes, ki je narod izpeljal iz Egipta.

40 let so nato blodili in bivali v puščavi, razprostirajoči se med egiptovsko mejo in Mrtvim morjem, ter živeli in se branili z mano, dokler niso dospeli v obljubljeni deželo. Od onega rodu, ki je bival v Gozenu, jih je pa prišlo malo v Palestino. Večina jih je pomrlo v puščavi. Mladi rod je bil sicer telesno čvr- stejši, ker se je utrdil v nerodovitnih krajih v boju z naravo, a navzel se je tudi veselja do nomadskega življenja. Trudapolno kmečko delo mu je bilo neznano. Zato se je v Palestini, kamor ga je pripeljal Jozve, ukvarjal samo del naroda s kmetijstvom, večji del pa z živinorejo. V Palestini je tudi dobil vsak rod — 12 po številu Jakobovih sinov — svoj poseben predel dežele in začel tudi svoje lastno življenje. Zoper vzajemne sovražnike se je moral braniti navadno vsak rod zase. Le od časa do časa so narod zedinili proti skupnim sovražnikom voditelji-sodniki: Gideon, Jefte, Samson. V večnih bojih, a ne strnjen v močno politično enoto, je živel narod do Davida. David je priboril politično moč ter premagal in podjarmil vse poganske sosedje. Ustvaril je močno kraljestvo s političnim in verskim sredi- ščem v Jeruzalemu.

Sadove Davidovega dela in truda je užival sin Salamon, ki je sezidal pre- krasen tempelj in stopil v trgovsko zvezo z Egipčani, Feničani in Babilonci, zaradi česar se je razvila živahna trgovina, za katero so imeli Židje prirojeno nadarje- nost in veliko veselje.

Toda že za časa Salamona so se kazala znamenja propadanja. Mojzesova po- stava se mi več strogo izvajala. V Jeruzalemu, kjer je imel Jehova tempelj, je bilo dovoljeno tudi poganskim trgovcem svobodno malikovanje. Gmotni dobiček je

veljal več kakor strogi verski zakoni. Zadnja leta svoje vlade se je Salamon vdal malikovanju. Po Salamonovi smrti je razpadla država v dve kraljestvi, izraelsko in judovsko, zaradi česar je padla politična veljava. Grabežljivi sosede so komaj čakali, da zasušijo žide. Začelo se je politično hlapčevanje. Židje so zaporedoma služili Asircem, Babiloncem, Perzijcem, Grkom in naposled Rimljanom. Tudi makabejska junaška doba je samo za trenutek zasvetila na obzorju narodnega življenja.

Naposled so Židje hlapčevali Rimljanom. Krivi preroki in hujškači so zavedli narod v vstajo proti Rimljanom leta 70. po Kr. r. Vojskovodja Tit je s svojo vojsko prihrumel v Palestino in uničil Jeruzalem, tako da ni ostal kamen na kamnu. Znova so se uprli pod Hadrijanom leta 138. po Kr. Upor se je nesrečno končal. Židje so bili razkropljeni po vsem tedaj znanem svetu.

Odslej jim je postala prva in glavna pridobitna panoga trgovina. Njej so se popolnoma vdali. Zaničevani iz verskih in drugih razlogov in izključeni skoraj iz družbe nežidov, so pa postali posredovalci mednarodnega trgovskega prometa.

Znali so si odpreti pot skoraj v vsako deželo in ustvariti kolonije. V Rimu so imeli že za časa Kristusovega življenja svojo posebno naselbino. Živeli so primeroma varno, tako da je njih število visoko narastlo. Tit in Hadrijan sta privedla v Rim veliko število Židov kot sužnje. Onkraj Tibere — Trans Tiberim — je bil večinoma židovski del mesta. V Rimu je bilo 7 sinagog. Cesar Domicijan (98 po Kr.) je odstranil Žide iz mesta in jim prodal Egerijin log, toda že za časa Aleksandra Severa (222—225 po Kr.) so se zopet naselili onkraj Tibere v tolikem številu, da se je sedanji Angelski most nazival tedaj Židovski most. Plačevati so morali za vzdrževanje Jupitrovega templja na Kapitolu »judovski davek«. Zato so pa imeli vse državljske pravice in svobodo bogočastja davno pred Konstantinovim ediktom v času, ko so rimski cesarji krvoločno preganjali kristjane. Kljub tej toleranci so pa Rimljani žide neizmerno zaničevali. Filozof Seneka jih je imenoval zavrženo ljudstvo, cesar Mark Avrelij, filozof na vladarskem prestolu, je govoril o Judeji kot domovini »foetentium Judaorum« (smrdečih Judov).

Kar so bili Židje poganskemu svetu, to so ostali tudi krščanskim narodom.

Ako opazujemo širjenje krščanstva na zapadu, zapazimo, da je tako rekoč evangelij delal Židom pot. Že v prvih stoletjih srednjega veka so se vgnezdili po germanskih deželah. Niti iz Rima jih ni pregnal križ. Papeži so gojili proti njim toleranco in so jih proti preganjanjem vzeli v varstvo. Izdali so pa proti njim v skrbi za dušni in telesni blagor kristjanov primerne naredbe. Evo vam nekaj takih predpisov:

1. Judje ne smejo kristjanov jemati v službo in kristjani ne smejo pri njih služiti.
2. Kristjanke ne smejo biti dovilje pri Judih.
3. V bolezni kristjani ne smejo klicati židovskih zdravnikov in jemati židovskih zdravil.
4. Kristjani ne smejo stanovati z Judi v isti hiši ali v njih družini.
5. Posebno je treba paziti, da ne dobe Judje v javnosti vplivnih mest, kjer bi lahko izrabili svojo moč.
6. Prepovedano je hoditi na judovske svatbe in igrati z Judi.

Dočim so v drugih deželah, zlasti v Nemčiji, skoraj v vsakem stoletju nekajkrat napadali Žide, jih zapirali ter morili, jim plenili premoženje ter jih izganjali, se je to zgodilo v Rimu samo enkrat. Trgovina je bila Židom v Rimu prosta. Samo ob sobotah se niso ukvarjali sami s tem poslom; izročili so ga navidezno kristja-

nom. Lahkoživi in poredni Italijani so se pa z Židi precej debelo šalili, zlasti v predpusnih igrah, ko so jih podili po korzu. Kjer se je pokazal Žid s culo, v kateri je nabiral stalno robo, se je slišal klic nagajivih dečkov: »Robba vecchia« (stara roba). Nositi so morali visok špičast klobuk rumene barve in čudno pri-krojen plašč. Prepovedano jim je bilo striči si brado. Židovski del mesta, imenovan Ghetto, je bil obzidan in vrata vanj so morali zvečer zapreti. Po avemariji niso smeli pohajati židje izven svojega mesta; veliki teden se pa tudi niso smeli po-kazati niti podnevi.

Sicer se jim je v Rimu dobro godilo. Množili so se mnogo hitreje kakor krist-jani, katere so nazivali »barbare«. Videli so propad rimske republike, rimskega cesarstva, propad poganstva, preživeli so s svojo žilavostjo tudi frankovsko cesar-stvo in papeževo državo, dokler ni naš vek podrl Ghetta ob Tiberi in jih prepodil iz temnih ulic. Židje so se ukvarjali s trgovino različnih panog: z vinsko, lesno, živinsko, zlasti konjsko. Priljubljena jim je bila zelo kupčija z dragocenostmi. Sramovali se pa niso niti kupčij s sužnji.

Ljudstvo jih je preganjalo iz različnih vzrokov: zaradi verskega nasprotja, zaradi obrtne konkurence, podtikalo jim ritualne zločine, nastanek kuge in lakote.

Neugodna so bila tla za Žide v Franciji, Angliji in Španiji, najbolj neugodna pa med Nemci. V teh državah, zlasti na Nemškem, so se vršila proti Židom pogosto preganjanja, zaradi česar so se preselili med slovanske narode. Že v 10. stoletju po Kr. so se jeli naseljevati na Poljskem, največ se jih je pa naselilo v 15. in 14. stoletju. Plemstvo jih je rado sprejelo, ker so bili dobri finančniki. Na kmetih tedaj niso smeli prebivati. Ko je ob delitvi Poljske večji del te države prišel pod rusko carstvo, se je naenkrat tudi židovstvo pojavilo v ruskem javnem življenju kot posebno pereče vprašanje. Pod vladno Katarine II., ki je pospeševala razvoj trgovine in obrti, so Židje prišli prvič do veljave in so postali kot najemniki ve-likih posestev in kot trgovci že tako nasilni, da jih je carica morala leta 1804. izgnati kot izkoriščevalce kmetov z dežele v mesta. Toda to ni trajalo dolgo. Že leta 1810. je bil ukaz o izgonu ukinjen. Imeli so svoj »kahal« — židovsko oblastno sodišče, ki je sodilo vse njihove spore. Državna oblast je bila tam brez moči. Drugi prebivalci so bili v taki srenji pritepenci; njih imetje je bilo prav za prav imetje židovske občine. Veljalo je zanje posebno družinsko, posestno, lastninsko, pogodbeno in dedno pravo.

Ideje francoske revolucije, ki so počasi prodirale proti vzhodu, je prevzelo predvsem židovstvo, ki je postalo tako revolucionarno, da je ruska vlada morala izdati protižidovske ukrepe leta 1840., ko je nakazala Židom 15 obmejnih gubernij kot naselbinske meje, ki jih niso smeli prekoračiti. Toda kljub tem ukrepom so nakupovali velika posestva po Rusiji in si priborili prvenstveno vlogo pri razvoju trgovine. Pred 90 leti so pa že nastopali kot svetovalci ruske carske družine.

Iz nekdanjih avstrijskih dežel, torej tudi iz slovenskega ozemlja, je izgnal Žide cesar Maksimilijan I. leta 1496. Le v Trstu so smeli ostati in vršiti nemoteno svoje posle.

Šele po tolerančnem ediktu Jožefa II. leta 1781. so se smeli Judje zopet na-seliti na tedanjem Avstro-Ogrskem. Jožef II. je smatral, da bodo Judje koristili državi s svojim finančnim mednarodnim vplivom.

Tako so živeli Židje do najnovejše zgodovinske dobe. V 19. in 20. stoletju so postali propagatorji verskega in gospodarskega liberalizma, brezbožnega materia-lizma, marksizma in komunizma, v praksi pa voditelji modernega kapitalizma.

(Dalje.)

S kolesi po Dalmaciji in Bosni

(Ilustriral M. P.)

1. Od Ljubljane do Sibenika.

Letos sem že maja meseca premišljeval, kaj bo z mojimi počitnicami, zlasti še zato, ker so znani vremenski preroki napovedovali izredno vroče poletje. Med nekim šolskim odmorom je tovariš Tone sprožil misel, da bi šli s kolesi po Jugoslaviji. Trije ali štirje smo bili res za njegov predlog takoj navdušeni. Znani »lenčina« Matej je poudarjal poučno stran take ekskurzije, češ drugo leto bo matura, pri maturi je najtežji predmet zemljepis kraljevine Jugoslavije, katerega bi na ta način že o počitnicah praktično predelali. Dodal je še, da za drugo leto še zemljepisne knjige ne bo treba kupiti.

Cez mesec dni smo se po končanih šolskih naporih zbrali na prvi informativni sestanek le še trije: iniciator Tone, jaz in Marijan. Mateja ni bilo. Zaupno je bil izvedel, čeprav izvestja še tiskana niso bila, da mu drugo leto res ne bo treba kupovati zemljepisa za osmi razred gimnazije in da se bo moral tudi v šolskem letu 1959/40. zanimati za eksotične narode ter za Cezarja in Ovida.

Na prvem sestanku smo najprej ugotovili, s kakšnimi finančnimi možnostmi bi vsak izmed nas mogel računati v mesecu juliju. Ko je bila prva točka dnevnega reda v splošno nezadovoljstvo rešena, smo sporazumno sklenili, da izpustimo iz programa celo Srbijo in da bomo objadrali s kolesi le Dalmacijo, Bosno s Hercegovino in del Hrvaške. Do 4. julija, ko smo nameravali odriniti, smo imeli še nekaj sestankov in izdelali zapovrstjo točno pet podrobnih načrtov. Pa še peti ni obveljal. Tisti večer pred odhodom sem moral izdelati še šestega, katerega smo se potem res v glavnem držali, oziroma držala, kot se bo pozneje videlo.

Ljubljana ob 4. uri zjutraj ni interesantna. To sva ugotovila z Marijanom, ko sva na Zmajskem mostu čakala Toneta, tretjega potnega tovariša. Po svoji stari navadi je pridirkal z akademsko zamudo, ki je znašala to pot eno uro, z izgovorom, da mu budilka slučajno ni funkcionirala.

Vse premražene in premočene od megle nas je pozdravilo sonce šele na Turjaškem klancu. V Velikih Laščah smo pozdravili najboljšega dijaka našega razreda, ki se je ves zaspan prikazal na oknu, in že drveli dalje.

V Kočevju smo se pošteno začudili, ko so nas nekateri prenapeteži kar naprej veselo pozdravljali, misleč, da smo Nemci iz »rajha«. Pa vendar nismo imeli belih nogavic in ljudje so tudi lahko videli, da imamo na kolesih tablice dravske banovine. Pozneje nam je šele prišlo na misel, zakaj so nas imeli za Nemce. Bili smo precej enotno uniformirani, na glavi pa smo imeli belozelene senčnike.

Pri znanih klancih pred Faro pri Kostelu je moje kolo znamke »Adler« tvegalo prvo avanturo, in sicer lep »salto mortale« v jarek. Z menoj vred seveda.

Pred odhodom na Zmajskem mostu.

Marijan, ki ljubi pretiravanje, je pozneje večkrat takole pripovedoval o tej moji nesreči:

»Z zavistjo sem ga gledal pred seboj, kako je v stilu 'letečega Kranjca' Ludvika Stariča rezal ovinke v divjem tempu navzdol. Pa mi kmalu ni bilo prav nič žal, da ga nisem posnemal, kajti že čez nekaj minut sem zagledal tragikomičen prizor. Pod visoko smreko sem ga opazil, kako je ležal na tleh in ob snežnobele hlače brisal krvave roke. Bele hlače je imel na kolesarski turi! Njegove prestrašene oči so same nemo govorile o katastrofi, ki se je morala zgoditi. Res sem zagledal kakih deset metrov vstran v neki grapi njegovo 'črno strelo', kakor je bil krstil svoje kolo. Ko sem ga nato s požirkom Kneippove črne kave zopet spravil na noge, je takoj stekel h kolesu in mu pregledal obisti. Z zadovoljstvom sva ugotovila, da 'črna strela' še funkcionira.«

Tonetu pa ni bilo dano, da bi videl mojo tragikomično epizodo. Šele čez deset minut se je prikazal s kolesom v roki in govoril, da je sicer boljši vozač od naju dveh, da pa ne riskira teh »hudičevih klancev«.

Salto mortale.

Pri Brodu na Kolpi smo zapustili slovenska tla in zašli med brate Hrvate. Po kosilu, ki smo si ga privoščili ob Kolpi, smo v največji vročini rinili po delniškem klanecu navzgor, peš seveda. Končno smo čez dve uri zagledali Delnice. To mestece je tipičen primer obcestnega naselja, saj se vleče dober kilometer v dolžino. Pa še neko drugo zanimivost smo tu zapazili: številna ista družinska imena. Ime »Pleše« smo videli na primer štirinajstkrat napisano, bodisi nad trgovino, gostilno, kovačnico itd.

Takoj nad Delnicami se svet, ki postaja vedno bolj skalnat, zopet strmo vzdiguje. Sedaj pa nam na srečo ni bilo treba več iti peš. Mimo je namreč privozil velik tovorni avto, mi pa, ne bodimo leni, spretno izrabimo priliko in se ga primemo odzadaj.

Na vrhu teh klancev se nam je nudil nepozaben pogled na morje, ki se je kopalo v zadnjih žarkih zahajajočega sonca. Poleg estetskega užitka pa nas je čakal še športni užitek, s katerim smo bili obilno poplačani za dosedanje napore: 20 km zmernega klanca navzdol, prav tja do Sušaka.

Luči prižigajo, ko vozimo po preluknjanih cestah šušaskih predmestij. Še hip in že vidimo mejni most, ki veže Sušak z Reko. Krenemo na Trsatski grič v gimnazijo, kjer je »svratište« ferijalnega saveza, po naše počitniške zveze. Sploh smo imeli svoj načrt tako izpeljan, da smo dobili po možnosti povsod prenočišče v takem svratištu, ker smo bili vsi trije člani F. S.

V svratištu je bilo vse živo. Bosanci, Dalmatinci, Slavonci in mi veseli Slovenci se kaj kmalu spoznamo med seboj. Tukaj se ne predstaviš po gosposko: »Dovolite, da se vam predstavim, moje ime je X. Y. itd.« Prijazno potrepljaš de-

belega Bosanca ali mršavega Dalmatinca, ga vprašaš, odkod in kam potuje, pa se mu kaj kmalu razveže jezik. Večerna zabava je bila tako živahna, da je moral priti gimnazijski sluga nekajkrat mirit razburjene duhove.

Drugo jutro smo se najprej 135 metrov nad morjem in Sušakom v znani romarski cerkvi na Trsatu priporočili Materi božji za nadaljnjo kolesarsko turo. Nato smo celo dopoldne pohajkovali po ulicah in se od časa do časa zalagali s tortami in sladoledom, ki je za cel razred boljši kot pri nas v Daj-damu.

Po kosilu smo v najhujši vročini zajahali svoje »konje« in odrinili s Sušaka ob morju navzdol. Ko se nam je po nekaj ovinkih prikazala Martinščica, Tone na noben način ni hotel naprej. Da povem odkrito, tudi Marijanu in meni se ni bogve kaj ljubilo pritiskati na pedale ob takšni vročini. Sicer sva nekaj časa »pro forma« ugovarjala, potem pa smo vsi trije zavili k morskemu obrežju. V Martinščici je bila tedaj precej številna počitniška kolonija. Seveda ni manjkalo med njimi »ljubljskih srajc«, bilo je nekaj prav znanih tipov z ljubljanske promenade. Marijan in Tone sta prvokrat zaplavala klasičen crawl v morski vodi. Pa sta že po prvih zamahih s soljo v ustih in v nosu prisopihala ven, ugotavljajoč, da se na morju z glavo v vodi ne da plavati. Nekaj ljubljanskih maturantov z našega zavoda je z režečimi se obrazi opazovalo ta morski krst.

Med veselo družbo se na žalost mi trije nismo mogli dolgo časa muditi, ker smo še do večera nameravali priti do Crikvenice. »Avtomobilska« cesta, ki je po vsej širini posuta z rdečkastim ostrim kamenjem, nam je takoj dala priliko za krpanje kolesa. Ravno smo se namreč spuščali v najlepši zaliv na Jadranu, v Bakarski zaliv, ko sem začutil za seboj zadnje kolo prazno. Torej prvi defekt! Sicer pa nič hudega, čez pet minut se že zopet peljemo naprej. Krpanje »šlauha« je namreč ena izmed prvih črk kolesarske abecede, ki jo je treba imeti ne v glavi, ampak v prstih.

Še nekaj klancev in že se peljemo skozi Kraljevico. Ustavimo se le toliko, da morem, prav tako kot v vseh drugih večjih krajih, kupiti razglednico. Že zopet slišim Toneta in Marijana, kako se pogovarjata o konservativnih navadah nekaterih ljudi, na primer takih, ki zbirajo razglednice.

Ob sončnem zahodu prav počasi »defiliramo« po glavni cesti v Crikvenici. Očividno vzbujamo zanimanje ljudi, ki se s kavarniških teras ozirajo na nas; morda zato, ker imamo na glavi senčnike, ki jim tu pravijo »frontini«. Za nami pa se dere otročad: »Eto ti ih Švabel!«

Ob zvokih plesnih orkestrrov, ki kakor za stavo igrajo »šlagerje« starejšega datuma, zajemamo iz polnih krožnikov, obdani od crikveniških sirot; poiskali smo si namreč konak, to se pravi po naše prenočišče, v sirotišnici usmiljenih sester. Ko smo se drugo jutro poslavljali, jim je Tone pripomnil, da so bolj prijazne in tudi bolj prikupne, kot so tiste s šolske poliklinike.

Crikvenica je najbolj znano in tudi najbolj obiskano kopališče na našem morju. To pa nas, nadebudnih kolesarjev, nikakor ni oviralo, da ne bi že zjutraj odšli naprej. Že tri kilometre od Crikvenice je zopet letovišče. To so skromne in prijazne Selce. Tu smo prav ob morju po dolgem iskanju iztaknili senčnat kotiček med grmičevjem, kjer smo odložili svojo tovorno živino in prilili gorilnega špirta v samovar. Polente še soliti ni bilo treba, ker je bilo v morski vodi soli dovolj. Vlogo kuharja je prevzel Tone. Svojih kuharskih zmožnosti, s katerimi se je hvalil doma, pa zaenkrat še ni mogel dokazati, ker je serviral nekoliko prižgano polento. Klavrno razpoloženje so popravile šele Slamičeve jetrne konzerve, ki so nas usposobile za nadaljnjo pot do Senja.

Klanci nam niso prav nič prizanesli. Neusmiljeno so se vrstili drug za drugim, mi pa smo jih premagovali oblečeni le v lahke črne hlačke, nekatere s kolesom, druge pa kar peš. Bližalo se je letovišče Novi, zato smo se zopet za silo oblekli, ker nismo hoteli posnemati nemških in čeških letoviščarjev, ki so na Jadranu znani po tem, da promenirajo kar v kopalnih kostumih.

Ko je bil Novi za nami, smo bili prisiljeni, da pospešimo tempo. Nameravali smo namreč še ob 6. uri zvečer v Senju ujeti parnik, ki bi nas potegnil čez noč do Šibenika. Ni bila lahka stvar pripraviti Toneta do tega, da se ne bi napajal s kapnico pri vsaki hiši, ki jo je zagledal.

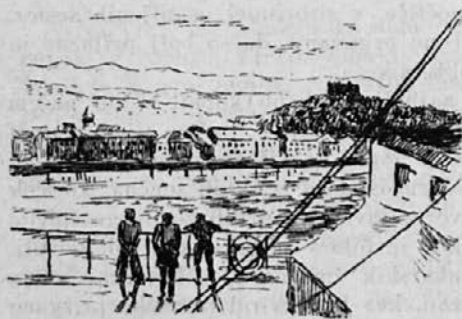
Iz zgodovine znana in slavna uskoška trdnjava pod Vratnikom nas ni navdušila. Senj je starinsko mestece. Cerkvenih in drugih stolpov vidiš tu lepo število in tudi stari uskoški grad je še danes uporaben. Mestece pa vendar zasluži epitheton constans vseh zgodovinskih in starinskih krajev. Ta prilastek se glasi po slovensko umazan, po hrvaško pa prljav, kot nam je prijazno razlagal neki Slovenec, ki je tu našel svoj kruh.

Ko smo si po senjskih ulicah napasli radovednost, smo krenili v пристanišče, da počakamo na parnik. Čakali smo in čakali in končno se je prizibal, spremljan od jate galeb, »Zagreb« in se dostojanstveno ustavil. Seveda je bilo na krovu precej radovednežev, ki so nas gledali, ko smo natovarjali kolesa kar čez ograjo.

Vožnja na parniku v tretjem razredu ni nič preveč udobna. Tretji razred je namreč zgoraj na krovu, kjer vlada ponoči strupen mraz, čez dan pa je tako vroče, da moraš neprenehoma hoditi pit vodo v prvi razred. Še usesti se nismo imeli kam. Edini dve klopi je zasedla odlična gospoda, ki je najbrž preizkušala trdoto lesa, ker se je bila v prvem razredu naveličala mehkih foteljev. Tako smo imeli čast, da so nas občudovali tudi boljši krogi. Na vrveh smo razpravljali o nadaljnjem načrtu, a naše razmišljanje ni trajalo dolgo. Kmalu smo zaslišali slovensko govoricu in že smo se znašli v veseli družbi ljubljanskih letoviščarjev, ki so prišli na oddih na naše morje. Ko smo jim razložili svoje načrte, so samo zmajevali z glavami, češ že v Mostarju si boste kupili vozne karte naravnost domov. Na žalost so se Slovenci kmalu drug za drugim porazgubili po raznih letoviščih, tako da smo nazadnje ostali sami.

Dan se je bližal h koncu. Sončni prameni so postajali krajši in šibkejši, v morju pa si videl najrazličnejše barve, ki so se neprestano prelivale druga v drugo. Sončni zahod na morju je nekaj nepozabnega, ki ga pa dolgo nismo mogli nemoteno opazovati. Družba zgovornih Zagrebčank je obstopila Marijana in silila vanj s svojimi pobarvanimi obrazi, ko je ravno skiciral neko mesto na otoku Braču. No, pa je dobiček od tega imel le Marjan sam. Ko je bila skica v petih minutah gotova, mu je ena izmed Zagrebčank ponudila zanjo »banku«. Marijan se seveda ni dal prositi in je izrabil priliko, da poveča svojo glavnico.

Na ladji so že prižigali luči. Med pljuskanjem morja se od časa do časa zasliši muzika. Bajno razsvetljeni Rab se prikaže pred nami. Parnik je tu obstal za dve uri, kateri smo izrabili, da smo si ogledali mesto. Blodili smo po ozkih tla-

Slovo od Senja.

kovanih ulicah in postajali pred razsvetljenimi izložbami. V ozadju se v temi dvigajo stolpi starih gradov, vsekanih v živo skalo. Vz dolž obale se vrstijo razkošni hoteli, pred katerimi sede letoviščarji pri večerji in poslušajo veselo glasbo. Če hodiš ob obali po promenadi, slišiš izključno le nemško konverzacijo. V hotelu »Imperial«, ki stoji sredi palmovega gozdička, pa je nekdo angažiran, da poje »šlagerje« v angleščini. Rabu, ki je bil dosedaj domena Cehov, letos oblikujejo lice severni narodi.

Mi trije smo se kmalu naveličali promenade, zato smo si rajši na ladji predčasno pripravili prostor za spanje. S Tonetom sva zasedla vsak po eno klop, Marijan pa si je izvolil vrvi. Veselili smo se ponočne vožnje, toda to veselje je bilo kmalu skaljeno. Z morja je pritisnil oster, mrzel veter, mi pa smo se začeli na ležiščih premetavati in vedno znova zavijati v plahte, ki smo jih staknili na krovu. V tem oziru se je najbolje odrezal Marijan, ki je imel s seboj trenirko in je tako še nadalje vzdržal na mrazu. Ponoči se nam je pripetil smešen dogodek, katerega središče je bil Marijan. Zjutraj smo šele vsi trije razumeli celo stvar, ko nam je pripovedoval o tem.

»Na vrveh, ki so me rezale prav v meso, sem kmalu blaženo zadremal in spal vse do okoli ene zjutraj. Začuden sem pogledal okrog sebe, kajti luna mi je svetila naravnost v obraz. Zeblo me je od nog do glave in slišal sem le enakomerno pljuskanje valov. Naenkrat pa se pojavita v temi pred menoj dve postavi, zaviti do nosu v plašče. Brez besed sta stopili do mene in ena izmed njiju me je celo krepko pograbila za rame, da sem odskočil in zakričal. Obe postavi sta nato nemudoma izginili, izza drugega ogla pa priteče naenkrat nekaj mornarjev, ki so me začeli izpraševati, kaj se je zgodilo. Opisal sem dogodek, medtem pa je pritekel še kapitan, le napol oblečen, z brisačo okoli vratu. In začeli smo stikati po ladji, da bi našli dozdevna lopova. V prvem razredu pa smo iztaknili vaju, tebe in Toneta, ki sta, zavita v plahte, smrčala na spalnih stolih, za katere moraš še posebej plačati, ako hočeš na njih počivati. Zgodba se je proti pričakovanju srečno končala, ker nam je dobrodušni kapitan odpustil nočni alarm.«

Pošasti na ladji.

Deset ur smo se vozili do Šibenika. Mesto leži v tesno zaprtem zalivu in je imelo zaradi svoje skrite lege že pred svetovno vojno veliko strategično važnost. Iz letošnje zgodovinske knjige nam je ostala v spominu slika šibeniške katedrale, zato smo jo najprvo obiskali. Cerkev je zgrajena v stilu, ki kaže prehod iz gotike v renesanso. Nasproti katedrale vidiš v posebnem slogu zgrajeno bivšo mestno svetovalnico, imenovano »loggia«. Šibeniške ulice pa niso preveč prijazne. Vse se vijejo med umazanim zidovjem v hrib, na vrhu katerega kraljuje razpadajoči grad. Prebivalci so večinoma ribiči, mornarji in delavci v bližnjih karbidnih in boksitnih tovarnah.

Opoldne smo po kosilu poskusili tudi šibeniško vino. Sicer smo vsi trije abstinente, dva sva celo bivša skavta, vendar nas je nizka cena — črno 5 din, belo

4 din — premotila. Kot smo pozneje videli, je v Šibeniku vse cenejše kot v Splitu. Split je že letoviško mesto, dočim je banalno govoriti o Šibeniku kot letovišču.

Popoldne sva se šla s Tonetom kopat na »Jadrijec«, bodoči slušatelj umetnostne zgodovine pa je delal nekaj akvarelov. Posrečil se mu je zlasti pogled z gradu na katedralo z bližnjimi hišami.

Zvečer smo zamenjali kratke hlače z dolgimi in jo mahnili na promenado. Večernega Šibenika človek ne bi spoznal, če bi ga primerjal z dnevnim. Podnevi vidiš le delavce in težake, kako se s trudnimi koraki vlačijo po umazanih ulicah, poleg njih še okoliške kmete in kmetice, jahajoče na osličkih, zvečer pa je vse oblečeno v najmodernejšo promenadne obleke.

Na korzu, kot pravijo tu promenadi, se nismo dolgo mudili. Bili smo že utrujeni in potrebni počitka. Komaj smo se v svratištu vrgli na slamnjače, že je Tone skočil pokoncu, češ da je videl ščurke. Iskali smo z lučjo nadležni mrčes, a ga ni bilo nikjer. Z Marijanom se zopet uleževa. Tone pa pravi, da zaradi ščurkov ne more spati. Res sem ga videl ob dveh zjutraj, ko sem se za trenutek zbudil, na drugem koncu sobe, kako je tolkel s srajco po steni. Gotovo je ubijal ščurke, katerih pa jaz nisem videl niti čutil, Marijan prav tako ne. Seveda je bil Tone drugi dan pošteno zbit. (Dalje.)

KAREL MAUSSER :

Pričakovanje

Nocoj te čakam, Brat, nocoj te čakam.
Privil sem luč in stol sem ti pripravil,
da sedeš nanj in da se odpočiješ;
ničesar nisem, Brat, za te pozabil.

Ko prideš tih, razgrneš haljo
in v molku vse ti, vse ti razodenem.
Nato obraz zagrebem v tvoje dlani
in kot otrok v naročje tvoje sedem.

V polmraku bova sama, čisto sama,
nihče tišine najine ne zmoti.
In ko odideš, vedel bom, da nisem
več bridko sam na ozki, strmi poti.

BOGOMIR SMOLEJ :

V jesen

Črn vran se je vzel
iz jesenskega mraka —
mraz mi je v srce zavel,
duša v bolesti mi plaka.

Težak, težak
je v mrak moj korak —
rad sam pred seboj
bi zbežal nocoj.

Črni vran kraka in kraka ...

Slovenski pregovori, reki in prilike

Misli ob Šašljevi zbirki.

Ko je Ivan Šašelj po raznih ne prav lahko preglednih časopisih, almanahih in rokopisih poiskal vse prislovice, rečenice, prilike, vremenske napovedi in priložil še blago iz svoje bogate belokranjske zakladnice, je nastala prva večja in popolnejša zbirka slovenskih pregovorov, ki nam je pokazala, pri čem prav za prav smo na tem polju. To je dosti vredno: če namreč veš, kje si, greš dalje bolj čvrsto in brez skrbi, da bi zašel. Zato je Šašljeva zbirka tudi vzpodbuda k nadaljnjemu težkemu in dolgemu delu. Popolna pa ni predvsem zaradi tega, ker vseh slovenskih pregovorov nima in ne more imeti, saj je sistematično zbiranje na tem področju razmeroma zelo pozno. Šašelj sam še nabira in objavlja v Mladiki in drugod.

Toda žalostno je, da v zbirki — razen nekaj Erjavčevih drobtinic — skoraj ni zastopano Primorje, v katerem vendar živi četrtnina Slovencev. Kdo je tega kriv? Res imamo zelo malo nabranega in še manj tiskanega, a niti to ni prišlo v poštev:

Koledar Goriške Matice za l. 1928., str. 78—80;

Koledar Goriške Mohorjeve družbe za l. 1931. Ivan Jožetov, Starodavno narodno blago, nabrano na Gornjem Krasu (po večini so vremenski pregovori), str. 55—59;

Luč — Zbornik, Trst, 1931, str. 49—62: Recila, reki, resnice in modrosti s Tolminskega. Iz zapuščine Jožefa Kende sestavil Ciril Drekonja;

In tudi v Erjavčevi Potni torbi, kjer je v pretežni večini nagnjeno blago s Primorske, bi še marsikaj našli. V književnosti ob koncu Šašljeve zbirke je med viri samo Letopis Matice Slovenske za l. 1875. V resnici pa je Erjavec tudi v poznejših Letopisih priobčeval pregovore, in sicer posebej ali pa kar med slovarskim gradivom. L. M. 1880., str. 162.: pri besedi »omedlevati« najdemo: Kdor ima, nagniva (pije), kdor néma, omedleva; na str. 209. beremo pod besedo »vrisk« to primero: Kislo je, kakor vrisk; na str. 220.—221 pa je »Nekoliko rekov in pregovorov«, ki jih v Šašlju ni.

Za količinsko popolno zbirko bi bilo treba potrpežljivo prebrati vse, kar je bilo doslej pisano v naši besedi od prvih predprotestantskih spomenikov do zadnje strani najnovejšega dnevnika, prav kakor sta storila Pleteršnik za svoj slovar in Štrekelj za narodne pesmi. Ugotoviti, kaj je narodno, kaj pisateljevo, tudi če ni zaznamovano z običajnim »pravijo«, je težko, a vendar mogoče, ker imajo pravi pregovori čisto svojo obliko, ki je večkrat le navadna besedna igra, včasih drzna in močno pesniška metafora, največkrat pa nekaj v sredi med obema. Po slogu se torej ne morejo zatajiti. Naj navedem nekaj zgledov.

Vipavec Boštjan Krelj (Protestantski pisci, str. 185.) piše v uvodu k Postili: »... navada je per ljudeh, da znajo bulje opravljati, kakor popravljati«. V Šmarjah in menda tudi drugod po Vipavskem pravijo še danes: »Zna bolj opravljati, kakor popravljati.«

Vipavec Janez Svetokriški (Sacrum promptuarium, Venetiis, 1691.) ima v svojih živih pridigah obilo tačasnih pregovorov: Dobri pastir hitrejši svoje ovčice v hlev spravi s šibo kakor pak s pišavko;

Kadar (če) bi bilu mogoče, z očmi bi tebe zastrelil;

Z jezikom vam vošči en dober dan, z mislijo eno večno nuč;

Hudiči se ne pobuljšajo, de si lih v peklu gorè.

Če pri teh lahko podvomimo, ali so res narodni ali jih je sam »pogruntal«, nam pri naslednjem menda namiguje, da je ljudski: obrača se do poslušalcev in jih nekako ošteva, zakaj pravijo, da »ta svejt je ena temna hiša, katera ima enu samu oknu, skuzi kateru ljudje morajo v nebú gledat«.

Mnogo pregovorov so v svojih delih zapisali Jurčič, Levstik, Cankar in drugi, ki niso mogli in niso hoteli mimo tega, kar je že ljudstvo samo umetniško izoblikovalo.

Tako n. pr. piše Finžgar v Dekli Ančki: »Dota se izmota.« V Mirnu pri Gorici sem čul: »Dota se 'zmota, štor ostane.« Šašelj (str. 48.) ima: »Dota je zmota, a revščina ostane.«

V predlanski Mladiki je nekdo zapisal: »Kaj me gledaš kakor Bošnjak medveda.«

Mladi Slovenec prinaša včasih nazorne sličice pod naslovom »Kako pravimo in kako bi bilo v resnici«. Lansko poletje sem tam menda bral, da »ga je koklja brenila« ali »se drži, kot bi ga koklja brenila«. Tolminci pravijo: »Se drži, ko da bi ga kokoš brenila.«

To in vse bo nekoč moralo priti v popolno zbirko slovenskih pregovorov, ki je pa najbrž ne bomo ugledali tako zlepa.

Kakor pesem je tudi pregovor nekaj izbranega, vzvišenega. Od tod njegova lična in skrbno gojena oblika, ki premnogokrat nosi iste zunanje značilnosti kot pesem: rimo ali vsaj besedni ritem. V Štrekljevih snopičih narodnih pesmi bo žetev pregovorov obilnejša kakor marsikje drugod. »Moja ljubica je bela kakor padeni sneg«, poje pesem. Po Krasu je ta prilika še v rabi: »bel ko ta padeni sneg«. Pa če je ne bi recimo nikjer več uporabljali in bi bila le še v narodni pesmi? Mar bi zaradi tega ne imela dostopa v bodočo popolno zbirko slovenskih pregovorov, rekov in prilik?

O tesnih stikih med pesmijo in pregovorom ne priča samo to, da so pesniki v svoje pesnitve uspešno vtikali ljudske pregovore, ampak še bolj obratno: ta ali oni pesnikov izrek je ponarodel, oziroma kroži kot pravcat pregovor. Tako n. pr. razne metafore in sentence iz klasičnega slovstva in cela kopa Dantejevih verzov. Mi o čem takem skoraj ne moremo govoriti, ker je naše slovstvo mlado. Med drugim nam je znan Koseskega rek »Kdor zaničuje se sam, podlaga je tujčevi peti«, ki je prav, da je prišel v Šašljevo knjigo.

Na str. 55. pa bi jaz mirno črtal tole: »Če skušam, ptica, se s tabo, život mi vzemi in glavo«.

Ni prav, da so v zbirki nekateri skovani pregovori, ki niti niso slovenski, niti niso prodrli v splošno rabo. Če je podučljiv list potreboval podučljivih pregovorov, je poklical na pomoč za vse dobro vnetega moža, da bi za silo podomačil nekaj latinskih rekov, ki so kje drugje koristno čtivo, a ne spadajo v knjigo slovenskih pregovorov. Taka šara, ki še nosi napol tuje lice, bi bila prav brez škode lahko izostala:

Hiti počasi = festina lente;

Iz obilnosti sreca usta govore = ex abundantia cordis os loquitur;

Če se pravdata dva, tretji dobiček ima; in isti: kjer se tepeta dva, tretji dobiček ima = duobus litigantibus tertius gaudet (koliko več vreden je naš: kjer se tepeta dva, tretji klobuke pobira!);

Človek, ki je na nevarnost opozorjen, je obenem polovično obožen = uomo avisato, mezzo salvato;

V rimski zgodovini beremo, da je cesar Tiberij dejal: »Boni pastoris est tondere pecus, non deglubere«. Zato bi jaz izključil tale pregovor: »Dobrega ovčarja je ovce striči, ne dreti«.

V romantični dobi so gledali narodno blago čisto drugače kot mi dandanes. Kakor narodna pesem s Prešernom in Žakljem, kakor pripovedka in pravljica z Valjavcem in Majarjem, tako so bili tudi pregovori deležni prevelike skrbi nekaterih, čeprav ne lažnjivih pratikarjev. Vsakomur se je namreč zdelo zaslužno, če je kaj osnažil in prikrojil, da se ob koncu rima, da »se gliha, kakor bi rekel Pavliha«. Zlasti »vremenska prerokovanja v obliki pregovorov« so polna tako popravljenega blaga, ki ima domače, narodno jedro, a umetno obliko. Zaradi tega spada vseeno v zbirko, vendar v posebno poglavje. Nekaj najočitnejših zgledov:

Rajši vidim svečana na polju volká, nego tamkaj(!) hoditi v srajci možá;

Jasno in svetlo če je sveti večer, letina prav dobra se rada pri-
meri; sveti večer če oblačno, temno, žita bo prazno ob letu gumno:

Če jazbec pred luknjo na soncu je zdaj (o svečnici), gre zopet(!)
za štiri tedne v luknjo nazaj(!).

Slovenci imamo od nekdanj posebno veselje nad takimi vremen-
skimi pravili. Saj jih je že Trubar leta 1557. uvrstil v svoj »Ta slo-
venski kolendar«:

Na večer erdeče nebu
pomeni vreme bo lipu.
Sveti Klemen zimu daje,
Petrov stol spomlad izgane.
Sveti Urban ta letuje,
sveti Jernej jesenuje...

Sleherni naš pratikar si bo štel v sveto dolžnost dajati kmetom
lepo po Vodnikovo zasukana navodila. Nekaj zgledov iz Pečjakove
Stoletne pratike (1901—2000):

Ako svet Mihèl dežuje,
nadjaj zime se voljnè,
če pa nébes razjasnjuje,
boj se zime prav trdè.

Kakor Pesim od zadovolniga Kranca:

Če Lovrenc je jasen,
bo grozdek strdén,
in vincar bo glasen,
prijetna jesen.

Še enega, ki je že uglašen po moderni pesmi:

Po svetem Simonu
in Judi
približa nam zima
se tudi.

Kaj pa če bi bil Šašelj porazdelil pregovore vsebinsko in ne po abecednem redu? Delo bi bilo še dvakrat toliko vredno in tudi za navadno čtivo pripravnejše kakor sedaj, ko si ga malokdo upa brati skraja, ker je silno utrudljivo zaradi naglo se menjajočih predstav, ki jih pregovori nudijo. Pri taki razdelitvi je tudi neizbežna naslednja težkoča. Nekateri pregovori imajo res železno obliko: Sila kola lomi; navada je železna srajca; Bog ne plačuje vsako soboto; obljuba dolg dela, itd. Ker pa niso vsi tako trdni, da bi se nič ne moglo spremeniti, ni po navadi niti dveh mož, ki bi isti pregovor enako povedala, niti dveh nabirateljev, ki bi isti pregovor enako zapisala. Tako najdemo v Šašlju ponavljanja, ki so odveč:

Ako nebo pade, ni zajec ne bo utekel — če nebo pade, ni zajec ne bo utekel;

Ako slepec slepca vodi, padeta oba v jamo — če slepec slepca vodi, oba v jamo padeta;

Ni dan tako dolg, da bi ne bilo večera — ni tako dolg dan, da bi ne bilo večera;

Bolje je z mladim praprot žeti, kakor s starim cekine šteti — rajši grem z mladim praprot žet, kakor s starim cekine šteti.

Na isti strani (25.) bereš dvakrat: »Bolje je sam teči, kakor drugim reči«, a to bo najbrž le pomota. Nadalje bi lahko bilo skupaj »malopriden...« in »slab ptič, ki svojega perja ne more nositi.« V zbirki, urejeni po vsebini, bi tudi ne bilo treba zapisovati isto: kadar ti meni luč, jaz tebi ključ — meni luč, tebi ključ — očetu luč, sinu ključ — ti meni luč, jaz tebi ključ. Ko se na Krasu menijo o zimi, pravijo »Jo nábo (ne bo) snèu (snedel) vouk, ne!« Šašelj ima: Volk ne požre zime — volk še ni nikdar zime ujedel — zime še ni nikdar volk odnesel — zime volk ne ujé.

Po mojem bi med pregovori ne bile na mestu nekatere drobtinice, ki so morda izrazite, vendarle nič več kot slovarsko gradivo: Ne bodi taka mevža; ne bo ga še kmalu konec; od davi do drevi; od konca do kraja; od povoja do groba; od povoja do pokrovca; itd.

Preden dobimo znanstveno neoporečno zbirko, bo moralo več pregovorov skozi rešeto, ker se je večkrat primerilo, da jih je zapisovalec slabo zapisal, oziroma že prej slabo slišal. Včasih se ljudstvo samo zmoti in pozabi, kako je prav. Tako pridemo na primer do naslednjega: »Kukavica začne kukati, ko se ovsna nazoblje.« Da to ni res, vemo iz šole, iz neposrednega opazovanja v naravi in iz drugih pregovorov v Šašljevi zbirki sami:

Kukavica ne projde, dok si z ječmenom grla ne zaguti; kukavica se glasi do sv. Urha (4. julija); kukavica dolgo po kresu če kuka, toliko tednov po sv. Mihaelu ne bo mraza. Kraševci pa pravijo:

Kukavica genja (jenja, neha) kukati, ko vidi pas (prevezan snop); kukavica odide v svoje kraje, ko vidi rženo kopo.

Četrty dan meseca maja je god svetega Florijana. V Šašljevi zbirki je zapisano: Fižol je najbolje saditi na dan sv. Florijana. Kako je to, da mislijo Kraševci prav nasprotno? Sadi fižol kadar koli, a Bog te varuj, če na sv. Férjan! In to tudi utemeljijo, češ da ima sv. Florijan opravka z ognjem, ko ga zmerom tako slikajo. Če torej sadiš fižol ta dan, bo »zgorel« (ga bo vzela suša). Na Pivki vendarle vsi radi sadijo fižol na dan svetega Florijana.

Med raznimi vremenskimi pregovori berem tudi tegale: Kadar gredo oblaki na gorico, deni kola pod kolnico. Prav je »na Gorico« in ne »na gorico«, tudi če bi bil Erjavec pisal z malo, česar seveda ni storil (Iz potne torbe, L. M. S., 1875, str. 226.). Po šestdesetih letih pravijo Kraševci: »Kadar grejo megle na Gorico, pelji voze pod klonico.« To pomeni, da bo kmalu dež, če gredo oblaki proti severozahodu, v smeri, kjer je mesto Gorica.

Ne v znanstveni ne v poljudni izdaji bi ne smeli biti brez razlage mnogi pregovori, ki jih drugače živa duša ne razume. Da se naštevanje ne zavleče, le nekaj zgledov:

Prazna mošnja — vrag Marko;

Iz oči v oči;

Nihče ni popolnoma;

Sveti Jurij kaže duri (menda se tačas menjujejo posli);

Prvo v jamo, drugo v slamo. Zadnje pravi vdovec (vem od doma, ne po Šašljevi zaslugi), ko še prve žene ni pokopal, a že gleda »čez trugo — za drugo.«

Prav tako bi si ne znal raztolmačiti, kako: »Eden odide, drugi pride«, če bi tudi pri nas na Krasu ne pravili: »Eden uide, drugi pride.« Včasih je to veljalo našim materam, češ da komaj otrok shodi, že se rodi drugi.

Mršav, da se ga Bog usmili —, beremo na strani 122. A po isti pravici bi moralo priti v zbirko: hudoben, jezen, strgan, len, umazan, lačen, pijan ... da se ga Bog usmili. Sploh pristavljajo k najraznovrstnejšim pojmom izrek »... da Bog se usmili«.

Nazadnje najdemo v Šašljevi knjigi pregovorov nekaj stvarc, ki bi bile bolj na mestu kot odlomki v štrekljevih narodnih pesmih ali ne vem kje:

Adam, badam, bukov kij, dlje ga suneš, dlje leti;
Baba žanje, dedec strže korenje, sin polže strelja, hči polna dela;
Bolna je, delat ne more; godci zagodejo, plesat pa pojde;
Burja veje, s snegom seje, mojega srca nič ne greje;
Dobra je, dobra sekana (ali: ribana) repa, ki sta jo sekala (ali:
ribala) hlapec in dekla;

Oče priteče, kri odteče; sosed priskoči in hoče pomoči.

O vražah (v Šašljevi zbirki tu pa tam naletiš nanje in te bodejo v oči) bo treba spregovoriti posebej, čeprav je o njih že toliko povedal J. Navratil v raznih Letopisih od leta 1885. dalje pod naslovom: Slovenske narodne vraže in prazne vere.

Da pridemo prej do popolne zbirke slovenskih pregovorov, bi bilo nad vse pametno, če bi se še kdo lotil nabiranja. Saj ni nič kaj težkega, kar bi ubijalo živce, jemalo čas ali ne vem kaj. Ivan Šašelj je temu hvalevrednemu delu posvetil življenje: preteklo je namreč pol stoletja, odkar zaslužni mož in duhovnik objavlja vseh vrst narodno blago iz svoje mile Bele Krajine.

Učitelj, študent, duhovnik, kdor koli slučajno sliši kak lep izrek, naj si ga zapiše. Mar niso v dijaških letih tako delali Murn, Kette, Župančič in sto drugih? Kdor reši pozabe en sam pregovor, samo drobcen rek, eno samo golo priliko, je lahko upravičeno ponosen, da je pomagal graditi stavbo, ki so ji postavili temelje in jo visoko dvignili najboljši naši možje. Ker še ni dovršena, po moči lahko vsak prispeva.

PROF. FR. BAJD:

Jurčkova fotografska šola

1. Fotografska dela brez temnice

Lani smo se v »Mentorju« seznanili z Jurčkovimi bridkimi in uspešnimi skušnjami, ki si jih je nabral, ko se je vse leto učil fotografskega snemanja. Vse to je sedaj že za njim. Njegovi filmi in slike so vedno ostri in dobro osvetljeni. Sam o sebi pravi, da popolnoma obvlada fotografsko tehniko. Razen tega ima pa še okus; zna izbrati motiv in ga oblikovati. Sam pravi, da obvlada fotografsko kompozicijo; to se lepo sliši in tudi o tem bo moral kdaj povedati kaj več našim bralcem. Lahko rečemo, da sta mu dobro znana slovnica in pravopis fotografskega snimanja. Jurček pa s tem še ni zadovoljen.

Jurček izdeluje sam svoje posnetke

Ako bi pogledal film, ko si ga osvetljenega vzel iz kamere, ne bi na njem opazil prav nobene spremembe. Za oko je čisto tak, kakor je bil pred osvetlitvijo. In vendar je sprememba; osvetlitev mu je vtisnila svoje sledi. Te so seveda tako šibke in nežne, da jih ni mogoče pokazati niti z najmočnejšim povečanjem. Sele

s kemičnimi sredstvi postanejo vidne. Potem se pojavi polagoma, poteza za potezo, slika snemanega predmeta. Vsekakor je ta slika malo čudna. Kar je bilo v resnici svetlo, je podano tu na filmu čisto temno; temne posameznosti pa so svetle. Dobri Jurčkovi znanci so kakor zamorci, črni sosedov maček Muc pa se na filmu blešči v belem kožuhu. Toda ta prevrat tonov Jurčku ne dela nobenih skrbi. To je vendar »negativ«, s katerim lahko potem izdeláš poljubno število »pozitivnih« slik, na katerih sta svetlo in temno pravilno razdeljena. Z negativom je mogoče izdelovati tudi povečave, ki nam dajo predmet mnogo večji in točnejši, kakor ga vidimo na negativu.

Obdelava osvetljenih filmov zahteva seveda različnih priprav in kemikalij; razen tega je treba o vsem tem tudi nekaj vedeti. V prvem letu svojega fotografskega izkustva je Jurček iznašel zajamčeno rešitev, ki se je držijo tisoči ljubiteljev fotografije. Svoje osvetljene filme je zaupal fotografskemu trgovcu in je še istega dne zvečer dobil izgotovljene negative in še slike v poljubni velikosti in poljubnem številu. Tako je najudobneje prišel do odlično izdelanih slik. Nič čudnega, saj mu jih je izdelal strokovnjak. Skozi njegove roke gre vsak dan po več sto slik. Za vsakogar, ki nima veselja in časa za izdelovanje svojih posnetkov, je to gotovo najboljša pot.

Letos pa prinašajo Jurčku ure, ki jih posveča svojim osvetljenim filmom, mnogo veselja. Seveda je v začetku marsikaj pokvaril. Marsikateri negativ in papir je moral romati v vedro. Fotograf bi ga morda rešil. Toda brez ukovine ne gre, vsak neuspeh pomeni hkrati napredek. Zato Jurček ni izgubil poguma. Njegove slike so sedaj popolnoma njegovo delo.

Jurček hodi svoja pota

V vsakem fotografskem učbeniku bereš, kako dobiš iz osvetljenega filma najprej negativ in kako prideš dalje do kopij in povečav. Ta vrstni red je logičen, ker moraš imeti najprej negativ, da izdeláš potem pozitiv. Vprašanje pa je, ali naj ljubitelj fotografije res začne takoj z izdelovanjem negativov. Ako je kaj težkega pri fotografskem delu, potem je razvijanje filmov gotovo najtežje. Filmski sloj ni tako trden kakor emulzija na papirju. Tu nekaj premalo, tam malo preveč, in že je negativ postal trd, če ne še celo izgubljen. Pokvarjena slika na papirju pa še ne pomeni konca, kajti še vedno ti ostane negativ in napraviš po njem nov pozitiv. Pri tem pa se lahko izogneš napaki, ki si jo prej zagrešil.

Zato predlaga Jurček drugačen vrstni red. Film daj še dalje v delo fotografskemu trgovcu, sam pa začni najprej z izdelovanjem kopij. Ko si dobil nekaj izkustva, kako je treba ravnati z razvijalcem in fiksirno kopeljo, se loti povečevanja. Šele nazadnje, prav nazadnje začni tudi z izdelavo negativov. Ta pot, ki je popolnoma nasprotna sicer običajnim navodilom, je brez dvoma najbolj varna in uspešna. Počasi nas vodi od najlažjega k težjemu.

Brez temnice

Možje, ki hočejo vse vedeti o fotografiji in ki so umiti že z vsemi fotografskimi raztopinami, često svetujejo, kaj je potrebno, če hočeš sam izdelovati svoje posnetke. Predvsem zahtevajo temnico, ki jo je mogoče kuriti in ki ima tekočo vodo in celo vrsto priprav. Naštejejo ti množico kemikalij in so splah radi zelo obširni. Novincu tolika izčrpnost ne vzbuja nobenega poguma. Še bolj pa se prestraši, če vzame v roko svinčnik in preračuna, koliko vse to stane, in pride do

velikih vsot. K sreči pa nam bo Jurček že prihodnjič dokazal, kako shaja brez temnice in vsega drugega »komforta«. Zadostuje mu zelo malo priprav in kemikalij. Ker si je najprej nabavil samo stvari, ki so potrebne za kopiranje, je obseg podobnih pripomočkov še manjši. Tudi dijakov žep jih zmore. Druge stvari, ki so potrebne za povečavanje in izdelovanje negativov, pa si polagoma dokupi.

2. Fotografiranje v slabem vremenu in ponoči.

Kadar ni sonca

Mnogi ljubitelji fotografije vzamejo kamero v roke samo, kadar je lepo vreme, če le mogoče, pri jasnem in brezoblačnem nebu. Če si pri tem izberejo za posnetek še čas od enajstih dopoldne do dveh popoldne, so posebno srečni. Svoje uboge »motive«, malega bratca ali teto Elizabeto, postavijo na najhujše sonce. Mislijo si, da sicer ne bi izrabili ugodne svetlobe. Kratko in malo, ti ljudje slikajo tako, kakor da bi živeli leta 1900. Najobčutljivejšo emulzijo iz leta 1900. bi danes morda označili s $7/10^0$ DIN, dočim imamo sedaj filme, ki so petnajstkrat bolj občutljivi, na primer Isopan ISS $21/10^0$ DIN. Saj pomenijo $3/10^0$ DIN podvojitve občutljivosti. Današnji filmi omogočajo tudi pri oblačnem nebu trenutne posnetke. Vobče osvetli, kadar ni sonca $1/50$ sekunde pri zaslonki 5,6 oziroma 6,3, ako imaš v aparatu film z občutljivostjo $18/10^0$ DIN, na primer Isochrom. Pri tem kažejo ravno taki posnetki lepše stopnjevanje tone kakor posnetki v svetli sončni svetlobi. Filmski sloj laže obvlada zmerna svetlostna nasprotja, ki jih imamo, kadar je oblačno. Tako dobimo harmonične negative, ki dajo lepe slike. Sicer pa ni treba, da bi bilo sonce zakrito ravno z oblaki. Za manjše predmete in tudi za osebe zadostuje zid ali senca hiše, da dobimo bolj enakomerno in izenačeno svetlobo. Naj leži predmet pod zakritim nebom ali v senci, vsekakor gre tudi brez sonca in včasih prav dobro. Celo slabo vreme, dež in sneg, nam da često odlične slike predmetov, ki bi v svetli

Isopan ISS s svojo veliko občutljivostjo $21/10$ DIN je najprimernejši film za neugodne svetlobne razmere, torej za posnetke doma pri umetni luči, v slabem vremenu, za šport in za nočne posnetke.

svetu sončni luči mogoče ne bili vredni posnetka. Ker pa so tu potrebne sorazmerno dolge osvetlitve, $1/20$ ali celo $1/10$ sekunde, zato se nam zarišejo padavine, deževne kaplje ali snežinke, kot dolgi tanki trakovi. Ravno to pa želimo. Tak posnetek učinkuje potem tem bolj živo in prepričevalno.

Ponoči

Tudi noč je privlačna za fotografiranje. Povsod je dosti prilike. Tu blestijo ceste velikega mesta v morju luči, tam sanja tih kotichek malega mesta v motnem

svitu priletne plinske svetilke. Ob svečanostih so poslopja lepo razsvetljena (Ljubljanski grad). Ponoči dobiš pravljичno lepe slike. Izplača se ti vzeti tudi ponoči kamero s seboj, ker nočno fotografiranje ni tako težko, kakor se ti zdi. Ponoči je svetloba le redko tako močna, da bi dopuščala trenutne osvetlitve. Zato pa je potreben stativ in nekaj potrpljenja. Namesto stativa ti zadostuje tudi trdna podlaga zidu ali kakega drugega predmeta. Velika odprtina ni važna, ker lahko dolgo osvetliš. Zato so mogoče tudi s skromno boks-kamero nočne slike. Ravno tako ni nujno, da bi moral uporabljati samo skrajno občutljiv film. Kakršen koli film imaš v aparatu, vsak je dober tudi za noč. Seveda je boljši panhromatični film, na primer Isopan, ker je zelo sprejemljiv za rdeče in rumene žarke umetne svetlobe. Osvetlitev lahko tudi spreminjaš. Ena ali dve minuti več ne škoduje mnogo. Pač pa spremeni celotni značaj slike. Ako ponoči predolgo osvetliš, potem slika ne bo več nočna, temveč je tako svetla, kakor bi jo snemal podnevi. Ako pa je osvetlitev prekratka, potem je slika zopet pretemna. Jurček se ravna po preskušeni osvetlitveni tablici za nočne posnetke. Vedno vzame s seboj tudi protisvetlobno zaslonko, ki ni porabna samo v soncu, temveč vedno, kadar imamo poleg močne svetlobe globoke sence. Mimoidoče osebe pri fotografiranju ponoči nič ne motijo, ker v tako kratkem času ne morejo učinkovati na film. Toda boj se luči avtomobilov, cestne železnice in kolesarjev. Prav lahko si pomagaš: pokrij objektiv z roko ali s klobukom, dokler vozilo ni odpeljalo mimo.

Osvetlitvena tablica za nočne posnetke pri običajni razsvetljavi:

Zaslonka	Panhromatski film		Ortohrom.film
	$17/10^{\circ}$ DIN Isopan F	$21/10^{\circ}$ DIN Isopan ISS	$18/10^{\circ}$ DIN Isochrom
3,5—4	2 min	1 min	6 min
5,6—6,3	4 min	2 min	12 min
8—9	8 min	4 min	24 min
11—12,5	16 min	8 min	—

Mišljena je tu malomestna cesta ali ulica z običajno cestno svetilko. Svetlo razsvetljene ceste večjega ali velikega mesta dovoljujejo dvakrat do štirikrat krajše osvetlitve. V mraku in v snegu pa vzemi vedno polovično osvetlitev!

Prihodnjíči bomo videli, kako Jurček kopira in kako fotografira doma v sobi.

(Dalje.)

* NOVE KNJIGE *

Marija Hamsun: Otroci z Dolgega brega. 1939. Jugoslovanska knjigarna. Natisnila Jugoslovanska tiskarna v Ljubljani, podružnica Novo mesto. Prevedla Mara Puntarjeva. Str. 184. Cena 45 din. — V

novem, lepo opremljenem zvezku Zbirke mladinskih spisov, ki jo izdaja Jugoslovanska knjigarna, smo dobili res sveže delo doslej Slovincem še neznanе pisateljice. Hamsunova nam podaja v »Otro-

cih z Dolgega brega« žitje in bitje kmečkoga drobiža v norveški gorski vasi. Ko nas ob prihajajoči pomladi seznanjajo s svojimi »junaki« Markom, Andrejčkom, Nežiko in Marto, jih v vsem njihovem pravem otroštvu vzljubimo in z zanimanjem spremljamo sredi maja v planino, kjer žive pristno planšarsko življenje z raznimi zgodami in nezgodami do svetega Mihela. Čeprav življenje teh otrok ni zapleteno in »napeta« povest, nudi bravcu vendarle od poglavja do poglavja toliko mikavnosti resničnega poznanja otroške duše, da jo bo mladina z veseljem brala, odrasli pa užival. — Prevod je gladek in lep.

Knjige Mladinske matice. Ob sklepu šolskega leta so mladi naročniki »Našega rodu« dobili spet tri knjižnice, ki so jih počitniške dni z veseljem brali. Prva knjiga je namenjena starejšim. Tone Seliškar jim je napisal mladinsko povest Janko in Metka (str. 96), ki jo je ilustriral Drago Vidmar. — Seliškarske Janko in Metka spominjata samo z imeni na pravljico, sicer pa sta iz ljubljanskih predmestij naših dni, otroka barak in živita težko življenje ponižanih in razžaljenih, ali bolj zapuščenih in neobogljanih. Z modrostjo o toku reke zapusti Janko šolo in spotoma opazuje življenje v naravi, ob katerem ugotavlja: Velika riba golta majhno ribico, velika ptica majhno ptico, človek pa... Janko je dober, kljub temu zgodnjemu spoznanju se prebije iz vseh hudih položajev in s svojo odločnostjo in zavzetostjo za dobro in poštenost budi veselje do življenja nesrečnemu očetu, Tonaču in Metki, s katerimi dočaka končno ob materini vrnitvi srečo lepega in urejenega družinskega življenja. Povest je v splošnem bridko stvarna slika sedanosti, zato nič čudnega, ako ni v njej niti sledu kakoga nadzemskega žarka... Pa ne, da bi hotel pisatelj vzbuditi v mladini »spoznanje«, da je vse dogajanje le funkcija materije? — V jezik, ki je sicer pravilen, se je zamotalo nekaj nepotrebnih

napak: jelšine veje — jelševe, ostale — druge, namenilniki dovršnikov, snega je nestalo (!), še preden so se zavedli (!) — zavedeli in še ta in ona. — *Dija* (str. 47) Frana Roša je zgodba o medvedku, ob katerem sta preživela svoja otroška leta Novakov Janko in njegova sestra Anica in nazadnje še uboga Rezika. Zivahno berilo za najmlajše, ki jim ga je z vso ljubkostjo svojega stila ilustrirala Ksenija Prunkova. — Tretja knjiga je tudi letos najtehtnejša. Vlado Klemenčič je *Iz starih in novih časov* (str. 96) sestavil zgodovinsko čitanko, ki jo je bogato in duhovito ilustriral Hinko Smrekar. Klemenčič tako prijetno kramlja o sivi davnini, o Rimljanih v naših krajih, o prihodu Slovencev, ki so kmalu zašli pod grajski jarem, o srednjeveški kulturi v samostanih, o srednjeveških mestih, pokaže nam sodstvo onih časov in čarovniške procese, lutrovstvo in prve slovenske bukvice, iz dnevnikov in kronik govori o Turkih, z njim zaživimo boj za staro pravdo in preko nadlog kuge, lakote in vojne pridemo v francosko dobo in v čase prvih ljudskih šol, nato pa v pomlad narodov, ko se je vzbudila naša narodna zavest, ki ni več mirovala, dokler nismo prišli iz sužnosti v svobodo, ki nam je zaslujala 29. oktobra 1918. Klemenčičeve knjige ni z zanimanjem prebiral samo mladina, temveč tudi njeni starši in drugi domači, kar pomeni, da je povsem uspešna. Zelel bi, da bi to knjigo poznali tudi naši srednješolci.

Emanuel Kolman: V svetlobah in sencah. Pesmi. 1959. Založila knjigovoznica Ivan Avguštin, Jesenice na Gorenjskem. Tiskala tiskarna A. Blažej, Jesenice na Gorenjskem. Str. 71. Cena broš. 17 din, vez. 25 din. — Lansko leto Čampa, letos Kolman, ki se je tudi pred tremi, štirimi leti prvič oglašil v »Mentorju«, zapel v njem nekajkrat, nakar se je oglašal v »Vigredi«, »Vrtcu«, sem in tja v »Mladiki« in celo v »Domu in svetu«. Kolman je prepričan o svojem pesniškem poslan-

stvu in se mu je nemara zato mudilo s prvo zbirko, da bi se predstavil in uveljavil. Zbirka ima pet delov. V prvih dveh poje pesnik svojo življenjsko izpoved, iz katere diha duša močno vero, v tretjem se spominja žive in mrtve matere, v četrtem je zapel ljubezenske, v petem so v peterih pesmih motivi, ki bi jih bil lahko uvrstil v prva dva ali v četrtega. Toplo čustvo diha iz vseh, kar je dokaz, da so res doživljene. Kolman ljubi ustaljeno obliko, ki jo obvlada, kar nam dokazujejo njegovi trioleti in soneti, čeprav ti niso vedno klasični in kažejo, kako jih je delal. Jezik je v splošnem lep in ob prisposodobah čutimo, kako pesnik išče svoj izraz. Mestoma je sicer v besedju še vsakdanji, včasih celo banalen, česar se bo pa gotovo otrese. Motivnost četrtega oddelka je naivno plehka in tudi oblikovno so te pesmi najslabše. — V Kolmanovo rast verujemo in zato njegovo zbirko, čeprav prenegljeno in ne prečiščeno, pozdravljamo; dokaz je, da z mladim in najmlajšim rodom naša pesem le ne bo zamrla.

Ahlin Ciril: Pogovori z naravo. Ljubljana 1939. Str. 32. Tiskarna in založba nista označeni. — Tudi zbirka mladega, neznanega začetnika, ki se pa še od daleč ne more vzporajati s Kolmanom. Kolman je v primeri z Ahlinom klasik po vsebini in obliki. Vsebina Ahlinovih pesmi, če jih smem tako imenovati, je zmedena sentimentalnost petošolske ljubezenske zanesenosti, pomešana z neokusnim, domišljavim cinizmom. Oblikovno zbirka ni nič boljša: veriženje besed in stavkov, ki naj bi vzbudili videz pesmi, kar pa niso. Res, če ob kateri zbirki, moram reči ob tej: Kaj pa je tebe treba bilo?

Dijaški kongregacijski koledarček za šolsko leto 1939/40. VIII. letnik. Ljubljana. Uredil prof. Jernej Pavlin, z risbami opremil prof. Stanko Kregar. Tiskarna »Slovenija« v Ljubljani. Str. 152. — Letos je temu priljubljenemu koledarčku napisal uvodno besedo lavantinski škof dr. I. Tomažič. Da bi njegove tople besede naše

dijaštvo sprejelo z vso resnostjo in se po njih ravna! — Za običajnim koledarskim delom sledijo razne praktične tabele in pregledi ter več krajših sestavkov, tako o kongregaciji, o štiristoletnem jubileju božje poti na Sv. gori pri Gorici, o kongresu Kristusa Kralja itd. Na mestu je pregled naših srednjih in meščanskih šol ter zavodov s statistiko; prav je tudi, da opozarja dijaštvo na knjige, katere naj bi bralo, da se dotakne olikanega vedenja, da natrosi zanimivih podatkov iz najrazličnejših panog in predmetov, kar bo dijaku vedno dobro služilo za šolo in življenje. Skoda, da je letos izpadel Grafenauerjev pregled iz naše književnosti. Kakor francoski in nemški glagoli, kakor matematične formule itd., bi moral biti v tem koledarčku tudi književni pregled stalen. — Koledarček seveda toplo priporočamo.

Janka Mlakarja Izbrani planinski spisi. II. zvezek. Ljubljana 1939. Založilo Slovensko planinsko društvo. Načrt za platnice izdelal Boris Kobe. Tiskala Narodna tiskarna d. d. v Ljubljani. Str. 288. — Mladi planinci, ki so gotovo že ob prvem Mlakarjevem zvezku strmeli, bodo ob drugem dobili še večje spoštovanje, ko bodo z zanimanjem sledili pisatelju na več ko trideset tur, katerih nekatere je že pred tridesetimi leti in več napravil. Z njim se povzpnejo v Stubajskih Alpah na Becher iz Zuckerhüt, v Ötztalskih na Gurgl, Ramoljoch, Hochjoch, Weisskugel in Schnalsertal, v Ortlerskih pa na Eisseepass, Königsspitze, Stifserjoch in Ortler. Ko nekako mimogrede opravijo s pisateljem brez oddiha turo na Hoher Riffler, Fluchthorn in Schneibler, jih ne mime navdušenje in ga stopnjujejo v Severnih Apneniških Alpah, iz katerih jim ostanejo drug za drugim v spominu Gatschkopf, Krottenkopf, Hochvogel, Zugspitze, Bettelwurf, Ellmauer Halt, Breithorn, Watzmann, Hochkönig in Dachstein. In potem še v Dolomite, kjer tudi vseh devetero tur radovednih čitalcev — v duhu ple-

zalcev ne utruji, da so na koncu veselili še »Trenaže« v domačih gorah na Storžiču, Kofcah, Velikem vrhu in na Begunjščici. — Res, Mlakarjeve ture uživaš, saj zna o njih tako prijetno kramljati; naj se vzpenja v visoke tisočake ali naj počiva, naj se vozi ali naj pešači, naj opisuje ali doživlja — vedno je zanimiv: pokrajina, zgodovinska reminiscenca, anekdote, pripovedke — vse je tako lepo povezano in podano, da bi ti, dijak, ki moraš tudi popisovati svoje ture, čeprav v šolske zvezke, svetoval: Pridi se les učiti, kako se taki stvari streže!

Prof. R. Savnik in dr. Fr. Knific: Kažipot v Krko na Koroškem. Sestavila — —. Salezijanska tiskarna, Radovnik-Ljubljana. Str. 72.

Prof. dr. Joža Lovrenčič: Kažipot na Sveto goro pri Gorici. Sestavil — —. Salezijanska tiskarna, Radovnik-Ljubljana. Str. 71 + 15 nepaginiranih s slikami.

Salezijanske »Knjižice«, ki so predvsem namenjene duhovni obnovi in poglobitvi, so znane. Tudi ti dve, ki sta izšli kot Knjižici št. 134 a in 137 a, sta bili v prvi vrsti namenjeni romanju k sv. Hemi v Krko in na Sv. goro ob njenem štiristoletnem jubileju, a vendar prideta prav vsakemu, ki se zanima za naše narodno ozemlje onstran državnih mej. V Savnikovem in Knifičevem Kažipotu se sezna-

niš z vso slovensko Koroško, saj te vodi skozi Karavanški predor v Celovec in še od Maribora do državne meje pri Prevaljah in skozi Podjuno. Ko ti opiše Celovec, se pomudiš še ob Vrbskem jezeru in ko greš iz Celovca ali iz Beljaka na grob sv. Heme, se zamisliš na Gosposvet-skem polju v davno preteklost, o kateri govori vojvodski stol in Krnski grad in še gosposvetska cerkev, na drugi strani pa Osojsko jezero. Iz Krke se vračaš skozi Celovec proti Ljubelju in čez Jezersko domov, ko ti dr. Knific še prav lepo razgrne zgodovino in znamenitosti krške cerkve. — Lovrenčič te pa uvodoma pripravi na romanje in tako kreneš na pot iz Ljubljane do Rakeka in dalje od Postojne do Trsta, kjer se pomudiš, da si ogledaš vse njegove znamenitosti, potem se pa pelješ do Gorice ter se spotoma razgleduješ. V Gorici te zanima njena krajevnost in zgodovina, nakar se povzpneš na Sv. goro, odkoder si vtisneš v spomin skoraj vso Goriško in se potem vračaš po Soški in Baški dolini do Podbrda in čez Gorenjsko proti Ljubljani. — Obe knjižici sta živahno pisani, pa naj tolmačita krajevnost ali naj govorita o njeni preteklosti in kulturnih spomenikih. Prav zaradi tega bi ta dva kažipota, ki sta prva te vrste za naše zamejstvo, priporočili tudi dijaštvu: prenekaterikrat mu bosta dobro služila.

* NAŠI ZAPISKI *

Najtišji kraj na zemlji. Evropa zopet odmeva od bobnenja topovskega ognja, od prasketanja pušk in strojnic, od eksplozij letalskih bomb in detonacij podmorskih torpedov. Človek se ob nemiru, ki vlada tudi po tujih zemljinah, vprašuje, ali je še kje na zemlji kak miren kraj? Ali je kje kak prostor, kjer vlada trajna tišina in nepretrgan molk? Morda

boš sodil, da je tak kraj kje vrhu visokih gora ali morda na kakem izgubljenem otoku sredi Atlantskega ali Tihega morja. Morda kje v afriški puščavi ali kje v ledenih samotah ob severnem ali južnem tečaju? Razočaral te bom. Najtišji prostor na zemlji je v Evropi sami, in sicer v državi, ki se enako skrbno kakor naša domovina varuje, da ne bi zašla v

metež evropske vojne, na Nizozemskem. In tu ne morda kje v samoti njenih širnih polj in vrto, temveč sredi Utrechta, utrjenega glavnega mesta istoimenske province. Kaj, v trdnjavi, ki ima vrh tega 150.000 prebivalcev, naj bi bil najtišji kraj na zemlji? Tako je. V Utrechtu so namreč zgradili v znanstvene namene prostor, ki ga ne moti noben ropot in ki ne prodre vanj noben niti najšibkejši tresljaj. Ustvaril ga je odlični nizozemski fizik in fiziolog H. Zwaardemaker. Postopal pa je takole: Najprej je dal zgraditi tri sobe, in sicer so vzdali drugo v drugo, podobno kakor vložimo v večjo škatlo manjšo in v to zopet manjšo. Ker je brezračni prostor (vakuum) slab zvokovod, je dal izsesati ves zrak med

stenami. Notranje stene je opažil s šestimi različnimi plastmi; eno izmed njih sestavljajo kamni kvadri, ki so obdelani na poseben način. Razpoke med kvadri so izpolnili z žimo. Kamni plasti slede plasti iz lesa in plutovine, nato pa še obloge iz sadre, iz morske trave in papirja. Končno so obložili stene s preprogami, ki naj zadržujejo ropot v sobah samih. Tako notranjega prostora ne doseže niti najšibkejši zvok. V tem prostoru vlada absolutni mir — in tu nizozemski učenjaki lahko nemoteni vrše svoje posebne fizikalne poskuse. Naj bi jih v tem delu ne prekinil kak glas iz one druge Evrope, ki smo jo omenili uvodoma!

B.

* FILATELIJA *

Prof. Štefan Plut:

Kramljanje o filateliji

Poštna služba kot celota vseh uredb za hitro, redno, zanesljivo, ceneno, vsem državljanom možno in tajno pošiljanje sporočil, denarja, paketov itd. je pridobitev 15. in 16. stoletja. Današnja poštna znamka, ki je tako bistveno pripomogla k razmahu poštne službe po vsem svetu, pa je iznajdba, ki ni niti sto let stara, dasiravno ima nekakšne predhodnice v prejšnjih časih. Kot prve take predhodnice veljajo ovitki, ki jih je izdala leta 1655. dobro urejena poštna uprava mesta Pariza, katero je imel takrat v najemu neki plemič, po imenu Renouard de Villayer. Ta je izdal — pravijo, da na nasvet neke gospe Longueville — posebne ovitke, ki so imeli obliko širokih papirnatih trakov, katere so ovili okrog pisem in jih nanje pripečatili. Imenovali so jih *billets de port payé*. Vsak ovitek je imel natisnjene 1. besede: *Le... jour*

de l'an 1655 (ozir. 1654), 2. *Port payé* in 3. poseben Villayerjev žig. Vrednost ovitka ni bila natisnjena, veljal pa je en sou. Vpis datuma je pomenil, da je bil ovitek že rabljen. Ti *billets* so bili torej nekakšno potrdilo o vplačani poštini, ki je spremljalo pismo na njegovi poti. Takšno potrdilo je v svojem bistvu tudi sedanja poštna znamka. Danes se nam to zdi umljivo; treba pa je vedeti, da v onih časih ni plačeval poštne pošiljatelj marveč prejemnik, ki pa je prevzem pisma mogel odkloniti, zaradi česar je bila poštna uprava često oškodovana. Villayerjeva iznajdba je bila potemtakem zelo koristna — seveda za poštno upravo. Vendar se ni ohranila in prav tako so ostali osamljeni še nekateri podobni poskusi v drugih državah. Uporabna možnost ovitkov je bila omejena le na najbližji okoliš. Pri večjih razdaljah je bilo zaračunavanje poštne zelo zamotano. Višina poštne je zavisela ne samo od teže pisma oziroma od

števíla popisanih pol, ampak tudi od razdalje v miljah med oddajnim in prejemnim krajem.

Prvo pravo znamko je izdal 6. maja 1840. Rowland Hill, organizator angleške poštne službe. Znamka je črne barve in nosi sliko glave takratne angleške kraljice Viktorije. Vrednost ji je bila en penny, kar je bila nova enotna poštna pristojbina, saj je veljala za vsako, do $\frac{1}{2}$ unče (15 g) težko pismo — kart itd. takrat še niso poznali — in za kateri koli kraj v vsej Angliji. Uvedba enotne poštne enega pennija in uvedba plačevanja poštne v znamkah sta se izkazala za tako praktični, da so angleški zgled kmalu posnele še druge države. Na evropskem kontinentu je bila prva Švica s svojimi kantoni Zürich, Geneve, Basel. V hitrem tempu so ji sledile še druge države: Francija 1849, razne nemške države, Avstrija 1850. Srbija je dobila svojo prvo poštno znamko 1866., Črna gora pa 1874.

Mednarodni poštni promet pa je bil večinoma nemogoč ali pa vsaj močno oviran zaradi velike politične razkosanosti tiste dobe. Zato je bila 9. oktobra 1874. osnovana na pobudo Nemca Stephana svetovna poštna zveza, ki je nadomestila posamezne meddržavne dogovore glede pošiljanja pisem s skupnim, za vse članice zveze veljavnim dogovorom. S tem so bili dani vsi pogoji, da se čim bolj razmahne poštna služba, z njo v zvezi pa tudi zbiranje znamk.

Zbiranje znamk (znamkarstvo, filatelija — moderni Grki pravijo filoteleia) se je začelo kmalu potem, ko so bile izdane prve znamke. V mnogih primerih je imelo to zbiranje nekaj čudakega na sebi. (Sicer pa še danes ljudje, ki jim včasih niti ne moremo reči, da so ozkosrčni, smatrajo zbiralca za čudaka in imajo zanj pomilovalen nasmešek in zmajevanje z glavo.) Ti »zbiralci« so lepili znamke po stenah in so jih tako imeli namesto opon (tapet). Lepili so jih na notranjo stran pokrovov pri skrinjah,

kot najdete pri nas včasih na takih mestih prilepljene podobice. Če so lepili znamke v zvezke, so lepili rdeče skupaj, modre skupaj itd. Zbiranje je torej bilo le nekakšno igračknanje.

Ta »meglena« doba filatelije pa ni trajala dolgo. Kaj kmalu se je izoblikoval tip pravega zbiralca, najprej v Angliji, pozneje tudi v Franciji, Nemčiji in drugod. Začelo se je urejeno in načrtno zbiranje in vidni znaki novega športa so bili: snovanje filatelističnih društev — prvo večje, še sedaj obstoječe društvo Philateliè Socièty v Londonu je iz leta 1869., — ustanavljanje trgovin z znamkami — prva je bila baje trgovina J. B. Moensa v Bruslju iz leta 1852. — uvedba filatelistovskih dni, ko so se shajali zbiralci iz vse države, prirejanje filatelistovskih razstav, izdajanje cenikov in albumov itd.

Ta doba zbiranja, ki je trajala neka-ko do pričetka svetovne vojne, je doba splošnega zbiranja, t. j. zbiralec je z enako vnemo iskal in shranjeval evropske in izvenevropske znamke. No, ni mu bilo težko dobiti, če že ne vseh, pa vsaj večji del izdanih znamk, saj je n. pr. v prvem desetletju 20. stoletja izšlo vsako leto po vsem svetu le okrog 80 različnih znamk. Poštne uprave so večinoma izdajale le znamke, ki so bile res potrebne v pošt-nem prometu. Spominske znamke (prvič so se pojavile v raznih ameriških državah 1892., ko so praznovali 400 letnico odkritja Amerike) so bile redke in vedno brez pribitkov. Dobrodelne znamke so »iznašile« še pozneje. (Prve evropske utegnejo biti ruske iz leta 1905. v korist vdov in sirot v rusko-japonski vojni padlih vojakov.) Pribitki redkih, do svetovne vojne izdanih dobrodelnih znamk so bili navadno majhni in so znašali komaj 50% temeljne vrednosti. Predvojna doba je bila res naklonjena zbiratelju in njegovi denarnici, če le ni imel prevelikih zahtev glede najstarejših znamk.

Svetovna vojna je poklicala na plan mnogo dobrodelnih in še več vojnih

znamk. Slednje so prav pogosto navadne znamke, ki pa imajo posebne pretiske. Od centralnih držav, ki so začasno zadane vojnopostne in druge znamke so še kolikor toliko dostopne navadnemu zbiralcu; one znamke pa, ki so jih izdale n. pr. mestne uprave, vojaška poveljstva itd. so pa večkrat velike vrednosti in zato zanje znamkarji ne kažejo posebnega navdušenja, zlasti še, ker je med njimi včasih do 99% potvorb.

Po končani svetovni vojni pa so se razmere, vsaj kar se tiče evropskih znamk, docela izpremenile. Tiste zmernosti in urejenosti, ki je označevala predvojno filatelijo, ni več. V vedno večjih množicah prihajajo znamke na svetlo. Predvsem so se skušale predstaviti svetu s svojimi znamkami nanovo ustanovljene države. Prav tako so izdale večje število znamk plebiscitne komisije, ki so poslovale v raznih delih Nemčije, Avstro-Ogrske in Bolgarije. Ti in še mnogi drugi zgodovinski dogodki (bojevanje ruskih carističnih armad proti boljševikom 1919, ustanovitev raznih kavkaških držav 1919 do 1925, začasna boljševizacija Madžarske 1919, razne aneksije, ustanovitev samostojne ukrajinske države 1918—1920, ustanovitev Zveze narodov in podreditev

nekaterih državic njenemu nadzorstvu 1920—1922, ustanovitev samostojne Irske 1922, inflacije 1922—1925 itd.) so pustili svoj pečat na znamkah in v znamkarstvu. Nič čudnega torej ni, če je samo leta 1925. izšlo na vsem svetu 2152 znamk, od teh velika večina v Evropi. Naravna posledica vsega tega je bila, da se je zanimanje za stare in predvojne znamke zelo zmanjšalo. Popolnoma pa je padel interes za izvenevropske znamke in redke je danes zbiralec, ki bi jih še — seveda resno — zbiral. Tako se je v teh letih izoblikoval nov tip zbiralca, zbiralec samo evropskih — vseh ali pa celo le povojnih znamk. (Dalje.)

Dijakom filatelistom. Z novim kotičkom v »Mentorju« hočemo ustreči vsem onim našim naročnikom, ki zbirajo znamke. Prof. Št. Plut, ki bo od številke do številke priobčeval zanimive sestavke o zgodovini in življenju znamk, vam bo dajal tudi navodila, kako naj bi jih zbirali. Prav bi pa bilo, ako bi tudi sami kaj prispevali v ta kotiček, če ne drugega, vsaj vprašanja, na katera dobite potem v naslednji številki odgovor. Vprašanja pošiljajte uredništvu ali pa naravnost g. prof. Štefanu Plutu, II. drž. realna gimnazija v Ljubljani.

* ŠAH *

„Šola za začetnike“

(Vodi Bogo Pleničar.)

Leta 1926. sem pričel v 14. letniku »Mentorja« urejevati šahovsko rubriko za dijake, ki poznajo najprimitivnejšo praktično stran igre. Pričel sem z otvoritvenimi igrami, in sicer v prvih dveh letih z odprto igro, v 17. letniku z zaprto igro in pozneje s končno igro. V 18., 19. in 20. letniku »Mentorja« pa sem obravnaval

študij šahovskih problemov, napake v otvoritvenih igrah in nekoliko o šahovskih končnicah. Vzporedno sem objavljajal sestavke strokovnih razprav, historični pregled šahovskega gibanja po zadnji svetovni vojni, šahovske novice in partije. Tako je nastala po pokojnem Uršiču nova šahovska rubrika v »Mentorju«, ki se je med dijaštvom udomačila in, kakor so mi uredniki zatrjevali, je bila potrebna. Gospod urednik je iz-

razil željo, naj bi se šahovska rubrika v »Mentorju« obnovila. Zaradi preobilice drugih poslov, sem jo leta 1955. zamenjal ter bom sedaj znova poskušal nadaljevati tam, kjer sem končal. Napravil sem si načrt, po katerem bom z utemeljitvijo poglavitnih načel in idej, ki jih prinaša svetovna literatura o šahu, pomagal začetnikom preiti težave, ki se marsikomu zde nepremostljive. Čeprav bo ta rubrika nadaljevanje nekdanje Uršičeve šahovske rubrike v Mentorju: »Navod za šahovsko igro« in pozneje moje, ki je bila prav tako namenjena za začetnike, še vedno ne nameravam spremeniti naslova novo oživiljeni šahovski rubriki: »Šola za začetnike«. Začetnik namreč, ki misli, da zna igrati šah, če ve, kako se predstavljajo figure, se moti prav tako, kakor vojak, ki misli, da bi znal voditi armado, ker se je naučil korakati. Prvo, kar mora storiti začetnik, je študij karakterističnih svojstev vsake posamezne figure, tako da si lahko ustvari približno sliko, kaj vse lahko od nje pričakuje. Zato bomo oživeli našo šahovsko rubriko s študijem šahovskih končnic in takih srednjih iger, v katerih nastopi možnost matiranja več in različnih figur.

Preden pričnem, se mi zdi potrebno na prvem mestu govoriti o umstvenem oblikovanju začetnika. V prvi vrsti opozarjam na pazljivost, ki je pravo duševno delo, ker vzbuja napetost duha in delavnost volje. Ponovno ogledovanje, preomotriovanje in presojevanje šahovske igre navaja k pazljivosti in vzbuja samodelavnost. Drugo, kar je treba vaditi, je spomin. Četudi je moč spomina pri ljudeh različna, vendar si vsak človek lahko svoj spomin s pridno vajo izboljša. Pri šahu podpiraš spomin, če združuješ enake, podobne ali nasprotno igre in take, katerih novo snov spajaš z že znano. Posebno važno vlogo igra pri šahu domišljija. Kakor je igra za razvoj otroškega duševnega življenja zelo velikega pomena, tako daje šahistova domišljija življenje vsej igri. Pri šahu bodi popolnoma

samostojen in nikdar ne dopusti, da ti kdo pomaga, dasi ne zanikam, da je prav, če te tu in tam kdo opozori na že storjene pogrške, ne sme pa voditi tvoje igre. S tem, da igraš sam, postajaš samostojnejši, razumnejši, učiš se pa tudi pravilno razsojati. Skrbi torej, da spoznaš in vodiš svojo igro iz lastnega opazovanja, daj pa si pojasniti, česar ne pojmuješ. Potrebno pa je tudi še: trdna volja, potrpežljivost in premagovanje samega sebe. Pri igri bodi vedno dostojen in vljuden. Če je šahist dostojen, se mu gabi vsaka surovost in neolikanost, neskrupno vsiljevanje in brezobzirna sebičnost do partnerja. O svojih šibkejših igralcih nikar ne govori zaničljivo in ne spremljaj svoje zmage z vidnim veseljem, svojega poraza pa ne z vidno potrto. Prav pri igri bodi gentleman, bodi obziren, prirodni, vzdržljiv, vedno miren in tih! Obvladuj se z močno voljo, kakor v življenju sploh, discipliniraj svoje kretnje in svoj jezik ter se trudi, da si nasproti soigralcu prijazen in postrežljiv, vedno pravičen, razsoden in prijeten navzdol in navzgor. Zapomni si, da je šah plemenita igra in da zahteva plemenite igralce.

I. Osnovne končnice.

Končni cilj vsake partije je mat kralju. Prvo vprašanje, ki se nam vsiljuje, je, kateri minimum figur je potreben, da matiramo osamljenega sovražnega kralja. Za to so potrebna štiri polja v enem oglu šahovnice. Osamljenega sovražnega kralja poženemo v ogel šahovnice na sledeči način:

Opazujemo na primer ogel a1. S svojim kraljem moremo sovražnikovemu kralju odrezati dve polji različne barve, n. pr. a2 in b2. Dalje moramo imeti toliko figur na razpolago, da moremo obvladati najmanj dve nadaljnji polji različne barve, v našem primeru a1 in b1. Potrebujemo torej najmanj ali damo ali trdnjavo ali lovca (tekača) in skakača ali dva skakača. Samo en lovec ali en skakač ali en kmet ne zadostuje, marveč je

potrebna kombinacija vsaj dveh teh figur, ali pa če je mogoča sprememba kmeta za figuro. Od možnih kombinacij sta samo dva lovca, ali en lovec in en skakač dovolj močna, da kralja matirata. Matiranje z damo ali s trdnjavo ali z dvema lovcema je tako preprosto, da bodo zadostovali naslednji primeri brez pojasnjevanja:

a) **Primer beli kralj na a1 in bela dama na h1 proti črnemu kralju na e5.**

1. Ka1 — 62,	Ke5 — d4
2. Kb2 — b5,	Kd4 — e5
3. Kb5 — c4,	Ke5 — d6
4. Dh1 — e4,	Kd6 — d7
5. Kc4 — c5,	Kd7 — e8
6. Ke5 — c6,	Kc8 — 68
7. De4 — a4 ali	
De4 — b4 + ali	
De4 — e7 ali	
De4 — h7 in mat v nasl. potezi.	

(Dalje.)

* POMENKI *

S. F. »Jesen« ste obdelali v sonetu take, kakor bi jo opisoval prvošolec, saj niste niti tega pozabili povedati, da pride spet »pomlad po zimi kruti«. Vaja, ki kaže, da obliko obvladate. — Simbolična proza »Pesem« je res lirično ubrana, kar pa Vas je zavedlo v izrazno nabreklost in hlastanje za primerami, ob katerih zaide tudi v neokusnosti. Upam, da bo obljubljeni boljše.

rv. Zdi se mi, da je Vaša »zrelost«, to se pravi težnja biti na vsak način originalen, pesmi v škodo. Od prve do zadnje so vse možgansko delo, ki ne da še tako lepemu čustvu toplo zaživetiti. Sve-toval bi Vam v preprostost.

Zagorski. Več oblikovne discipline — pa bodo Vaše pesmi dobre. Mogoče bom za prihodnjo številko le katero kaj opili, da bi jo lahko priobčil.

B. S. Iz »Ciganov« pojo Murnovi »Vlahi«, »Iz naših dni« Gruden, iz druge drobnjadi pa tudi ne morem izbrati nič dobrega, ker so vsebinsko plehke in oblikovno šibke. »Fužinarji« so mi pa imponirali, a jih za zdaj ne priobčim. Mislim, da ste jih prehitro dali iz rok. Skušajte jih, ko pride ura in čas, na novo zapeti!

S. Br. Eno sem izbral, druge so omledne.

Face. Vse tri neporabne. Pošljite drugič kaj več, a izbirajte in tehtajte že sami!

Andrej Novak. »Junij 1959« je sicer lepo in toplo pisan, vendar bi se Vam nemara v črtici bolj posrečil kakor v spominih. Oglasite se še kaj.

Fr. K. Pesem »V mestu« oblikovno slaba; zdi se, da ste v prozi boljši, kar ste pokazali s spisom »Pevcu Sorškega polja na grob ob 70 letnici smrti«. Priobčil bi ga, če bi bil nekoliko globlji in ne šablonski šolski referat.

K. Prav je, da ste toliko poslali. To in ono bom morda izbral, čeprav bo treba mestoma še kaj opiliti. Talent kažete in upam, da se še lepo razvijete.

A. Midva sva že stara znanca. Ob prvi letošnji pošiljki pa Vam ne morem nič novega povedati: vse — in koliko jih je! — so slabe. Ne mislite, da ste že napisali pesem, če ste zveržili nekaj vrstic v kitic! Jezika ne obvladate, metrike ne poznate in motivno ste neokusno vsakdanji. Ali nič ne berete, da bi se ob dobrih in lepih pesmih učili?

F. K. Na obliko bi morali bolj paziti, potem bi že šlo.

Vsem: Pišite čitljivo in samo na eno stran! Pošiljke zadostno frankirajte! Pseudonimom dodajte tudi svoje pravo ime s točnim naslovom, ker urednik bi le rad vedel, kdo so njegovi sotrudniki.

* ZANKE IN UGANKE *

Posetnica

(Svetina M.)

Anica Poštop

Beograd

Njen poklic?

Posetnica

(France Kosmač, Ljubljana)

Dore Trs

Ig

Kaj je mož po poklicu?

Matematična

(Kosmač, Ljubljana.)

$$\left[\left(\frac{x}{x-4} \right)^2 + 4 \left(\frac{x}{x-4} \right) - 21 \right]^{\infty} = \frac{11 - 4 + 18 - 16 + 11}{-3 + 6 - 18 + 1}$$

Zlogovnica

(Svetina M.)

Za-je-pe-ga-tuj-ču-vi-la-sam-če-ti-je-
se-ki-kdor-pod.

Pregovor

(Kosmač, Ljubljana.)

bodičevje, 5, 2, pomoč, 5, 5, smuči, 0, 8,
učitelj, 4, 3, pečeh, 0, 6, nevihta, 5, 7,
sestra, 4, 4, sekira, 4, 9, priden, 0, 1.

Konjiček

(F. G.)

z	i	l	g	t	s	t	b	l
e	t	a	t	a	o	i	a	a
t	e	t	t	n	b	t	a	t
e	č	o	o	a	s	o	š	č
m	e	n	a	l	i	m	s	n
a	b	š	s	a	p	a	a	a
b	l	a	a	v	a	i	e	a
r	š	i	j	n	j	č	n	d

Leposlovna

(F. G.)

Iz zlogov: a-a-a-cy-čan-či-drov-ga-gi-il-
ja-ka-ket-kla-ksan-kov-le-men-nja-no-no-
nov-ro-san-ta-ta-te-tor-va-vo, sestavi besede
sledječega pomena: 1. krstno ime so-
dobne slovenske pisateljice, 2. psevdonim
Rudolfa Maistra, 3. oseba iz Visoške kro-
nike, 4. oseba iz Sodnikovih, 5. Kersni-
kov roman, 6. psevdonim slovenskega pes-
nika moderne, 9. Kersnikov roman, 10.
Jurčičev roman. Prve črke od zgoraj na-
vzdol dajo ime odličnega slovenskega pi-
satelja.

Rešitve pošljite do 25. t. m. Nagrada za izžrebanega: starejši letnik »Mentorja«.

*Nalagajte svoje
prihranke pri*

L J U D S K I P O S O J I L N I C I V L J U B L J A N I

Izplačuje vse stare in
nove vloge vsak čas v
celoti brez omejitve.
vezane pa po poteku
odpovednega roka.

Vloge obrestuje po 4%.
na odpovedni rok vezane do 5%.

V S E

šolske knjige, leposlovne
in znanstvene

V S E

risalno in tehnično oro-
dje, barve, zvezke, svinč-
nike, tintnike, torbice itd.

V S E

pomožne knjige, prevode
iz svetovnega slovstva,
klasike

V A M

nudi vedno knjigarna
in trgovina

NOVA ZALOŽBA
V LJUBLJANI, KONGRESNI TRG 19

NAJVEČJI SLOVENSKI
PUPILARNO VARNI ZAVOD

MESTNA HRANILNICA **LJUBLJANSKA**

Stanje vlog: dln 400.000.000
Lastne rezerve: dln 28.650.000

Dovoljuje posojila na
menice proti vknjižbi

Za vse obveze hranilnice jamči:

MESTNA OBČINA LJUBLJANSKA

Tudi to morate vedeti!

Med najmanj upoštevanimi panogami našega narodnega gospodarstva je v krogih slovenskega izobraženstva zavarovalstvo. Ni čuda. Saj niti 40 let ni tega, ko je bila ta važna gospodarska panoga izključna domena nenarodnega kapitala. In vendar se zbirajo tu ogromna denarna sredstva, glede katerih slovenski gospodarstvenik ne more ostati ravnodušen. — Še manj je mogoče razumeti, da mnogi slovenski izobraženci še vedno dovolj resno ne pojmujejo narodnogospodarskega poslanstva

Vzajemne zavarovalnice

Mladina, ki boš v kratkem prevzela odgovornost za vso našo rast, vedi, da je narodno zavarovalstvo med najvažnejšimi narodnostnimi živlenskimi funkcijami!

Šolske potrebščine

kakor zvezke, mape, peresa navadna in nalivna, svinčnike, risalni papir in risalno orodje, aktovke, nahrbtnike itd. nudi po konkurenčno nizkih cenah

TRGOVINA

H. NIČMAN - LJUBLJANA KOPITARJEVA ULICA 2